

YÖN

HAFTALIK GAZETE

KOMÜNİZMLE MÜCADELE
DERNEGİNİN İÇ YÜZÜ

**TÜSTEAZİRDİR
İÇMEYİN !**

BAKİŞ

HAM HAYALLERİN SAHİPLERİ

Bursa olayları, Başı ölçülerine göre çok partili rejimi gerçek bir samimiyetle özi- liyen iyî niyetlileri hayal kırıklığına uğrattı. İşçi Partisinden olsun olmasın ve sosyalist olsun olsasın, bütün sağduyu sahipleri capulecuların insanlık dışı davranışlarını nefretle karşıladılar.

Yalnız, Adalet Partili basın çapuculara aiks tutar biçimde yayına devam ettiler. Vaktiyle, Uşakta, Kayseride, Topkapıda, Çanakkalede denemmiş usulleri gene sahneye çıkarılanlar, parti toplantısi basıp, adam toplayıp adam döverek halktan yana fikirlerin halk içinde yayılmasını önleyeceklerini sanıyorlardı. Sosyalist fikirlerin çevresini gittikçe genişletmesinden dehbet duyanlarını bu çeşit tertipler için elleinde yaşastaları vardı.

Zira böylesine usullere başvurabilmek için gerekli adam, para ve teşkilat kapita lizmin Türkiedeki uşakları için elde edil mes zor nesneler değildir.

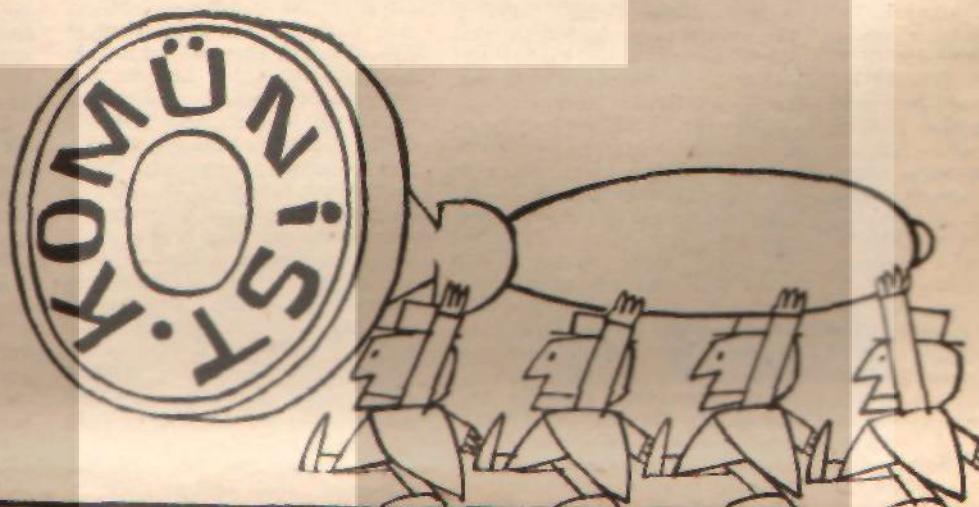
SAHNEYE KOYUCULAR

Türkiyede sosyalist fikirlerin gelişmesinden korkan kapitalist çevrelerin politika piyasasına yeni sürdükleri Süleyman Demirel'in ortaya çıkış olayları hızlandırmıştır. Morrison firması temsilciliğinden bir sıçrayışta Adalet Partisi Genel Başkanlığına ve Başbakan Yardımcılığına geçen Süleyman Demirel, Türkiyede sında kadar oynanan ve bundan sonra sürdürilmek istenen oyunların daha elle tutulur ve gözde görürlür. Öğülerde karanmasına sebep oldu. Kökü dışarıda kapitalizmin ve yabancı sermayenin katıksız bir avukatı olarak ortaya çıkan Demirele karşı duyulan tepki, emperyalizme karşı uyanışı da kamçılamıştır. Memleket üstün deki yabancı ipoteklerine karşı direnen çevreler milli kaynaklara sahip çekme yolunda kesin bir tutum almak yoluna girmiştir.

Kökü dışında kapitalizmin Türkiye-deki temsilecileri, bu uyans karşılarında büyük huzursuzluklara kapılıp derhal harekete geçmek geregini duydular. Türkiye'de birkaç aydan beri kaynatılan 'Cadi Kazan'ı, bu kararın sonundur.

•Cadi kazamı•ni kaynatmak için; başında yeteri kadar adamı ve sermayesi vardı kapitalizmin.. İstanbulda ve Ankarada bazı müteahhitler gazete çıkarmak yolunda •tatlı kár•lardan bir kısmını harcamaktan çekinmiyorlardı. Ankarada çıkış «Zafer»e Adnan bey devrinin ünlü müteahhid Muammer Kiraner para yatırılmıştı. «Yeni İstanbul», gene Türk basın hayatını istilâ eden müteahhitlerden Kemal Moran'a dayanıyordu. «Haber»in gerçek sahibi Demokrat Parti devrinin ensesi kahnîgâdamı Migirdiç Selefyan idi. «Son Havadis», sahibi Kemal Pekün aynı yolun yoleusu idi. Gazete çıkarmaya pek merak sarmış bu müteahhitler kendilerine basıyla ve yazar olarak 27 Mayıszede'leri seçmişlerdi. Her mahallede bir milyoner devrinin müteahhitleri, aynı devrin iktidarına mensup kalemlere kapitalizmin yabancısı sermayenin, özel teşebbüsün, para kazanmanın erdemlerini anlatsmak ödevini vermişlerdi. Gerçekten de bu şebe sadaçat ile yerine getiriliyordu. Menderes devrinin profesyonel kalemleri yanında me-

... Adnan beyin meşhur Tahkikat Komisyonundan bir Hamdi Sancar veya Adalet Bakanlarından bir Celâl Yardımcı aynı gazetelerin sütunlarında boy göstererek konunuzun ne kötü birsey olduğunu anlatıyorlardı. Bu gazetelerin «Kahrolsun komünizm, kampanyasıyla Süleyman Demirel» aynı biçimdeki Karadeniz gezisi so-

TM

la karşı açılan mücadelenin esasını teşkil ediyordu. Ancak müteahhitler ve tüccarlar cephesinin bu hızı komünist düşmanları karşılarında komünist bulamadıklarından bazan öteki dünyaya göçmüştür bir gari, bazan basındaki topılu mu kalemeleri, bazan fsci Partisini hedef olarak veryan- sm ediyorlardı. Halk Partisi bu hücumları- rin dışında değildi.

Bu arada Başbakan Yardımcısı ve A.P. Genel Başkanı, Morrison firması temsilci Süleyman Demirel, AP. ortak grupunda Nâzım Hikmete hâlum ederek politika ha-yatımıza bir mizah sayfası katıyordu. Türkiyede komünizmle mücadelenin nasi-bî bu idi. Ticaret ve Sanayi Odaları, Amerikan Haberler Merkezi kolları sıvamışlar çeşitli yollardan «Kahrolsun komünizm, kampanyasına katılmışlardı. Müteahhitler basını ve mittefiklerini Türkiye'deki son gelişmeler pek telaşlandırmıştı. Petrol bağımsızlığı savaşı ve millî kaynaklara sahip çırma akımı, kapitalistlerin çıkarlarını zedeliyordu. Türkiye'de gittikçe gelişen toplumcuğuk skumnum Türkiye'yi tâti kârlar ilkesi, olmaktan çıkarması ihtimalleri bellirmiştir.

KOMÜNZİMLİ MÜCADELE
DERNEĞİ

Bursa olayları işte böyle bir ortamda sahneye konmuştur. Türkîyenin tek topluluğu partisi idi TIP. Ve şimdîye kadar nerede bir toplantı yapmışsa orada kanun dışı tecavüzler ve tertiplere uğramıştı. Partinin hâfizî gelişmelerinde olmasa bu tecavüzleri kolaylaştıryordu. Kayseri, Uşak, Topkapı olaylarında tecrübe sahibi olanlar ligin parti merkezini taşımak, parti toplantı basmak için tertiplere girişmek olağandı. Türkîyenin her yanına dağılmış «Komünizmle Mücadele Derneği», bu çeşit tertiplerde kullanılan teşkilatı. Demokrat Partinin Vatan Cephesi ocakları gibi Adalet Partisinin de «Komünizmle Mücadele Derneği» vardı.

Nitekim bu dernek Bursa olaylarında birinci derecede rol oynamıştır. Devlet hazinesinden para alıp devlet nizamına karşı çıkan, ve taşlı, sopah, kahń tecavüllerle siyasi capulculuk yolunda faaliyet gösteren bu dernek 27 Mayıs devrimine karşı beslenen intikam duygularının ocağı halindedir. Vatan Cephesinin bu ikinci

baskısı ve mirascısı burnunun ucunu göremiyen kör politikacıların elinde Türkiyeyi ikinci bir 27 Mayısa götürecek ortamı hazırlamak için sanki eğebiliyordu.

DEMOKRASİNİN HALİ

Türkiyede Amerikan usaklı; üstüne bir demokrasi oyunu sülfürmek isteyenler vardır. Bunlar yabancı kapitalistler işbirliği yapan kökü dışarıda gevrelerdir. Hem batı demokrasisi istediklerini söylerler, hem de sosyalist eğilimli partileri ve toplumu fikirleri yasaklamak isterler. Salt kapitalist partilerle yönetilecek bir ülkeye fazısının büküm sürübü açık bir gerçektr. Batı demokrasilerine 19 ucu yüzyılda kurulan sosyalist partiller 1965 Türkiyesinde tâhamîl edemiyen bu batı demokrasisi hayranlarının oyunları aştı. Amerikan kapitalizminin iktisaden peki halinde bulunan Türkiyede yabancı ve yerli sermayeye dayanarak „simsiyah“ bir rejimi yürürlüğe koymak.

Bu rejimin görünüşe göre elverişli şartları hazırlı. Amerikan kapitalizmi Türkiye içinde geniş oyunlara imkân vermektedir. Merve Bankası'nda Amerikanın elinde bulunan yüz milyonlardan, Amerikaya bağlı sermaye gruplarının elindeki yüz milyonlara kadar para onları ellerinde dir. Kompradorlarla ağaların yabanelerde İsviçre, Brezilya ve benzeri Güney Amerika ve Asya filklerinde ne sonuçlar vermişse aynı sonuçlar Türkiye'de de alnabilir. Hala Türkiye'nin Kuzey komşusu Rusya ile tarihi ilişkileri, bu çeşit bir oyun için gereken sahneleri düzenlemekte çok etkilidir. Yirmi beş yıluk propaganda dayla beyinleri yıkanmış kışabaklılar zaten Amerikan nevkliliğine vatıldır.

YANLIŞ HESAPLAR

Bu düşünceleri kafalarından geçen satılıklar, yanlış hesapların içindedirler... Mallarıyla, mülkleriyle, milyonlarıya, yer- liyi yahen bankalardaki bol sıfır ha- saplarıyla, şirketleriyle, gazeteleriyle ken- dillerini kuvvetli görenler, Amerikan fir-

ması mümессилinin hükümet içine gitme-
siyle hayallere kapılmışlardır. Türkiye'ye
Brezilyayı, İram bu hayaller içinde bir-
birine karıştırılmaya başlamışlardır.

Telâş içinde burunlarının ucunu gile-
miyen komprador bugün var olmalarını
Anaya düzenebine borçlu olduklarını, Ana
yasa düzeni düşme çikan gayrimegre taq-
kınlıkların ve tecavüzlerin bir ikinci 27
Mayıs'ı davet edeceğini ve ikinci 27 Mayıs'ı
ise başlarına tezelden neler getirece-
ğini düşünmüştürlerdi. Türk ordusuna
Iran veya Brezilya ordusuyla bir tutusma-
verdiği gaflet içinde hazırlanan pilavlar
suya düşeceğini hatırlamaktan uzaklaşır.
Türk ordusunun yabancı bir devletin işi
İran'daki gibi destekliyeceğini ve bir iş za-
bita kuvveti olarak halkın aleyhine oluce-
ğini düşünmek Üçüncü Selim'den perî
Türk tarihini bilmemek demektir. Tarihi
ve sosyal şartları içinde Türkiye'de ak-
ker kavramının gerçek anlamını perî
yerine ortutamamak demekti. Ve Altı-
türk İhtilâlinin Millî Kurtuluş Sanâyet
temellerini unutmak, hesaba katmamak
demekti.

IKI YO

Türkiyeyi İran veya Breslilya bezetmek hayaline kapılmış kişiler bu dökümlerde nazar ettiklerinde kendi konfiliğinin kuyularını kazacsıklarıdır. Bu pek çok kişi faaliyet kompradorlarının ve adjoint tünedikleri bütün kaleleri kısa süre içinde yıkıntıya götürmek için potestlerde Sosyalist partisiz bir demokrasi istemek. «Dikensiz gül bahçesi»ne pek mersak aylanların kapıldıkları yeni hevestir. Ama boş bir hevestir. Ya bırakacaklastraş umlumu ve reformist fikirler şu içinde bulunduğumuz hükük ve kanun düzeni içinde gelişicek, örgütlenecektir. ya da popülculukla başlıyan zorba davranışları sağlam kuvvetleri davet edecek ve sağlam kuvvetler de Atatürk İhtilaline ve 1920 Kurtuluş Savaşı ilkelerine ikik yolu ergec bulacaıklarıdır. Bunda hiç kimse sünheci olmasın.

İlhan Selçuk •

AP, Meşruiyet Dışına Düşüyor

Petrol savaşı ile
birlikte, «Faşist»
saldırılar hızlandı

Geride bıraktığımız Pazar günü öğleden sonra, Çocuk Esirgeme Kurumu adına elbise dağıtmak üzere gecekondu semti Fikir Tepe'sine giden CHP. Kadıköy İlçe Kadınlar Kolu mensupları, zorbaların saldırısıyla karşılaşmışlardır. CHP'li kadınlar, «particilik yapmaya geldiniz» diye dövüldüler. Yüzleri gözleri kan içinde kaldı. Getirdikleri elbiseler de parçalandı. Aynı anda Bursada, AP ileri gelenlerinin yönelttiği bir grup, TIP kongresine saldırıyor. TIP delegelerini sokaklarda sürüklüyor, hattâ onları linç etmeye kalkıyordu. Bir zorbalar grubu yurdun her tarafında CHP. ve TIP'e karşı harekete geçti. CHP. gibi güçlü bir teşkilatla açıkça saldırımak her zaman kolay olmadığı için, zorbalar tabii ki daha çok TIP'i hedef alıyorlardı. Fakat oynamanın istenilen oyuzun CHP. de artist farkına varmış bulunmaktadır. Nitelik olaylar sırasının Bursa CHP kongresinde konuşan Bülent Ecevit, «Şu anda haber aldığıma göre, TIP kongresinde elim hâdisele cereyan etmektedir. Şahsen bu partinin programına ve tutumuna muhalifim. Fakat Anayasam teminatı altında olması, bâzı gelen bir siyasi teşkilatla bu çesit muameleleri yersiz bulmakta yâmidir. Iktidarda bulunan AP. seçime komünizm sloganıyla girmiştir. Bugün bize de aynı iftira ile hâlicum etmektedir. TIP küçük bir teşkilat olduğu için dış geçiriyorlar, fakat yarın bize karşı da fırsat bulurlarsa aynı kaba kuvvet gösterisinde bulunmayıacaklarını kim temin eder. Memleketi bir felâkete götürmektedir» diyor.

Bursa olayları hakkında geniş bilgi toplayan, fakat Mecliste konuşması engellenen Dr İbrahim Oktem de, verdiği soru önergesinde «CHP'nin bu sâni ve nâmert iftira kampanyasının bugün kapab, yarın açık hedefi alacağınız» belirtti. Daha önce Doğu illerini ziyaret eden CHP. Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Bayram da TIP saldırılara öncüllük eden Komünizmle Mücadele Derneği'nin asıl amacının CHP.'yi vurmak olduğunu dellilerle ortaya koymustu. Nihayet başlayan bu uyanış «TIP saldırularını biz yaptık» diye savunmaya cekilmelerine yol açtı.

ZORBALIGIN HİKAYESİ

Bursa TIP kongresine saldırının çok önceden tertiplendiği bilinmektedir. Tertipleri öğrenen TIP İl Başkanı Emin Canpolat, oylardan birkaç gün önce Emniyet Müdürü Şefik Barlas'a müraaat etmiş gerekten tedbirlerin alınmasını istemiştir. Pazar sabahı CHP organı Yeni Açıda tertipleri hazırladığını bildiriyordu. Fakat Emniyet Müdürü ve Vali Muavinleri, israları tedbirli bulunulmasına isteyen TIP İl Başkanına Bursa'da böyle hâdise olmuşlardır. AP. Teşkilâtının İnegöl, Orhangazi, İznik ve Yenisehir ilçelerinden bindirilmiş kılıflar getirmelerini dahi fazla endişe ile karşılamıyorlardı.

TIP İl Kongresi, Pazar günü öğleden sonra Saray Sinemasında İl Başkanı Emin Canpolat'ın konuşmasıyla başladı. Tertipler, kongre saatinden önce sinema salonunu ve balkonunu doldurmuşlardı. Salonda gürültü çıktı. Vorular ve Komünizmle Mücadele Derneği Bursa Subesi bastırıldı. Küfürnameleri dağıtıyorlardı. Beyannamelerde «Türk Milletini ve vatansını barçalamak isteyen, TIP lideri Mehmet Ali Aybar hudut dışı edilmelidir» denirdi. Duruma Emniyet Müdürü Şefik Barlas müdahale etti ve gürültüleri kongre salonundan çıkardılar. Kongre bundan sonra silkinet içinde yapıldı. Ne var ki dışarı çıkanlar, polis kordonunu

zorladılar, polis saldırıcıları öleyeceğin güçte değildi. Emniyet Müdürü durumu Valiye bildirdi. Vali Vefa Poyraz'ın talebiyle gelen 300 kadar hava ve istihkâm askeri, sinema etrafında barikat kurdu. Fakat saldırıcıları dağıtmadılar. Bu durum, sinema binasının camlarını indirecek kadar saldırıcıların cüretini artırdı. Kongre bu hâde içinde bitti. Delegeler, Valinin ricası üzerine, sinema binasının Setbaşı köprüsüne açılan arka kapısından çıktılar. Köprü, askeri birlikler ve G.M.C.'lerle kapatılmıştı. Ne var ki, biraz aşağıda bir köprü daha mevcuttu. Bu köprü üzerinde en ufak terribil olmamıştı. Saldırıcılar öbür köprüden gecerek, TIP delegelerinin üzerine saldırıldılar. Kongre Başkanı ve TIP Genel Sekreteri Cemal Hakkı Selcuk, TIP Genel Yönetim Kurulu üyesi Adnan Cemgil, TIP İl Yönetim Kurulu üyeleri Avukat Sükrû Akmançoy ve Avukat Kâmal Ozkan, Gîlibiz Akkök yerde sürüklenecek suretiyle feci şekilde dövüldüler. Saldırıcılar, TIP'linin şâhîndârları civar evlere taarruz ettiler, ev sahiplerini evlerini yakma tehdidi ile korkutarak, TIP'li avı yaptılar. Şâhîndârları evden çıkarınca Adnan Cemgil ve Ali Karci taşlarla hâlicum ugradılar. Karci'nın kaburga kemikleri zeulenlerdi. Adnan Cemgil ise başından ağır şekilde yaralandı. Kâprîn öbür ucundaki kahvede oturan Bursanın tamamı avukatlarından TIP İl İkinci Başkanı Sükrû Akmançoy, işkencelerle dövüldü ve başından yaralanınca Gürsel, basın toplantısında Ürgüp'ü ve Demirel'in de bulunmasını uygun görmüştü. Toplantıda Demirel, Başkan Gürsel'in AP. aleyhinde söyleiği sözleri, donuk bir tebessümle ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söylüyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söyliyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söyliyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söyliyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söyliyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice asıldı. Daha sonra gazetecilerle konuşan Demirel, Başkan Gürsel'in «çok vahim» dediğini olaylar için «Bursa olayları büyük ölçüde ara sıra başını aşağı yukarı sallıyalarak dinledi. Kim muhabirinin «Bursa olaylarını çok vahim bulduğumu söyliyoruz. Bu sözleriniz, burada hazır bulunan Hükümet Başkanına ve yetkilî sahîyetlerine bir direktil mahiyetinde sayılabilir mi?» sorusuna üzerine ise, Demirel'in yüzü iyice

AMERİKAN YARDIMI ALAN PETROLÇÜ PROFESÖRÜN MARİFETLERİ

Son aylarda petrol tartışmaları, meşhur bir profesörün bir iki makale ile büyük ün sağlamaşına yol açtı. Bu zat, İstanbul Teknik Üniversitesinde Petrol Arama ve İşletme Kürsüsü sahibi bulunan Prof. Dr. Ekrem Göksu'dur. Prof Göksu, «Biz petrol bulamayız. Yabancı petrol şirketlerine muhtacız» tezinin savunucusudur ve Milliyetçi makalesinde, petrol teknellerinden aldığı talimat ile Petrol Kanunu'nu hazırlayan Max Ball'u göklere çikartarak şöhrete ulaşmıştır. Hazret, Petrol Kanunu değişikliğini inceleyen Komisyonda, meselenin tarafsız yabancı başkan yönetiminde yabancı şirketlerin de katalacağı bir komisyonu havalesi isteyecek şöhretini pekiştirmiştir. Petrol meselesinde çok orijinal fikirleri olan bu profesörü okuyucularımıza yakından tanıtmayı görev bildik. Araştırmalarımız gösterdi ki, Sayın Profesör AİD, yardımlarından geniş ölçüde müstefit olmaktadır Amerikan yardımını kaçırılmamak için Teknik Üniversitesinde çeşitli dolaplar dahil çevirmiştir! Hikâye şudur:

— Prof. Göksu'nun başkanlığındaki bir heyet, Amerikalı uzmanların da yardımıyla Ma-

den Fakültesini geliştirmek için rapor hazırlamışlardır. Rapor, Amerikan Yardım Teşkilatına sunulmuş ve oradan para istenmiştir. AİD, Türk hükümetinin de karşılık paralardan 190 bin dolar karşılığı 1,8 milyon liraya katılması şartıyla, 572 bin dolar vermek kabul etmiştir. Bu konuda, Maliye Bakanlığı Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatı ile AİD, arasında 20.4.962 tarihinde bir protokol imzalanmıştır. Protokole göre, Maden Fakültesinde metalürji alanında yüksek mühendis yetirtmek üzere bu şubenin laboratuvarı tezhit, personeli sağlanacak ve cevher arama alanında laboratuvar tesisi kurulacaktır. Yardım 1965 yılına kadar sürecek, bu süre zarfında asgari 20 izabe, 20 cevher hazırlama yük mühendisi yetirtilecektir. Personelle Amerika da staş yapmaları sağlanacak, Fakültede de dışarıdan üç profesör getirilecektir.

O sırada dekan bulunan Prof. Göksu, AİD ile yapılan anlaşma hakkında tek kelime söylemeden, üç kişilik bir komiteye kurulmasını Profesörler Kurulundan istemiştir. Profesörler Kuruluna AİD, yardımına ilgili temasları yürütmemek ve fahsieleri plânlayıp sarfını koordinasyon etmek için komiteye ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Prof. Göksu başkanlığında Doç. Dr. Recep Safoğlu ile Doç. Dr. Cengiz Bayraktar'ın katılımı üçlü komite kurulmuştur. Bu sırada Maliye Bakanlığı Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatı Teknik Yardım Şubesi tarafından Denktaş'a, Fakülte AİD Projesi Müdürlüğüne Prof. Dr. Ekrem Göksu'nun tayin edildiğini bildiren 5 Aralık 1962 tarihli bir yazı gelmiştir. Yazı, Profesörler Kuruluna intikâl ettilmiş ve Kurul, bu tek farafî tâyindeden ancak o zaman haberدار olmuştur!

Bu durum üzerine Profesörler Kurulu kendi sağılığı Üçlü komiteden yardım hakkındaki esaslı bilgi isteme ihtiyacını duymustur. Üçlü komitenin bu makasla hazırladığı rapor yetersiz bulunmuş, komiteden yardımın İdarî ve Mali yönleri hakkında geniş bilgi istenmiştir. Komite, bu talep karşısında bir miktar bilgi vermiştir. Bu arada Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatından (MIIT) gelen bir yazı süreceğine işaret etmektedir. Prof. Göksu, Proje Müdürlüğünün tâyini AİD ve MIIT yapar diye davatılmıştır. Ama MIIT'in Fakülteye gönderdiği 23 Şubat 1963 tarihli fâminin 8. maddesi Proje Müdürlüğünü Fakültenin tâyin edeceğini açıkça belirtmektedir. Buna rağmen Prof. Göksu direnmış, seçimini durdurulması için ilgililerle başvurmuştur. Bu israrlı tutumun sonucunda MIIT'den bir yazı gelmiş

Prof. Dr. Ekrem Göksu

ve bu yazı Prof. Göksu'nun kendisi kendini Proje Müdürü tâyin ettiğini ortaya çıkarmıştır. 9 Mart 1963 tarih ve 620/UN-2/1968-8419 sayılı yazida, Fakültenin 25.6.962 tarih ve 1014 sayılı bir yazıyla Proje Müdürlüğüne Prof. Göksu'nun tâyini yapılmıştır. İşbirlikçi profesör aynı zamanda, fakülte döviz kontenjanını sağlayarak oradan da 7735,5 dolar almıştır. Tabii ki bu arada profesörün 21.724 liralık maaşı da Türk parası olarak birlikte.

Fakülte döviz kontenjanını Göksuya tahsis eden Profesörler Kurulu kararında, profesörün Amerikan yardımına da aldığı belirtilememiştir. İddia olunur ki, eğer Üniversite Muhasebe Müdürlüğü İki tarafından para alındığını biliyordu. Fakülte tahsisinden ayrılan yemiyicileri ödemektedir. Nitelikim aynı yolla Üniversiteden birlikte kimse gitmiş halde, onlara 1,5 târ döviz kontenjanı yapılmıştır. Doç. Dr. Talat Erben ile Prof. Orhan Ustaşa on paralık bir tahsis yapılmamıştır. Muhasebecilerin gönüldünde gâre, Prof. Göksu'nun 7735,5 doları hazineye giri vermiş gerekmektedir. Zira, Göksu, yanlış bilgi vermek suretiyle, aynı is için aynı yerden İki defa para alma durumuna düşmüştür. Prof. Göksu, bu seyratten sekiz silindirli 1959 model lüks bir Ford arabası ve gümüşten muaf olarak İthal edilen buzdolabı, teyp, radyo pikap, cemâş makinesi, yatak, misafir ve yemek odası eşyaları ile dönmüştür.

3 — Prof. Göksu'nun başka bir marifeti, Fakülte memuriyâtından biri tarafından ortaya atılmıştır. Memur, Göksu'nun Jeoloji Kürsüsü docenti iken, bir kitapçıdan sağıladığı hatır için verilmiş faturalarla eski kitaplarını Fakülteye satmışdır. Göksu, «Fakültenin bu kitaplara ihtiyacı var» diye müzakkere yapıp onları dekanlığına satın almıştır. Prof. Dr. Ek. Göksu Jeftelerinde 898-925 sıralarında kaydedilmiştir. Yeni alınan 1968 yılı gösterilen eski kitaplarda Göksu'nun silmeyi unuttuğu veya gözünden kaçıığı için silemediği ve evvelce ismini damga lâdiği sayfalar mevcuttur. Bulaları jeoloji, tâbiki jeoloji ve maden yatakları kürsüsü kitaplarında görmek mümkündür.

AD. Projesi Müdürü Prof. Göksu'nun hikâyesi kısaca bundan ibarettir. AİD. Proje Müdürü, Prof. Göksu'nun petrol konusundaki tutumuna da biraz isık tutmaktadır.

Başa bir petrolcü profesör ve

141 — 142

141 ve 142. maddelerle ilgili dâvalarda bilirkişi çağırılan M. Bölibin müşaviri bir iktisat profesörü vardır. Yabancı petrol şirketlerinin avukatlığını yapan ve kapitalizmi tenkit eden herkesi komünistlikle suçlayan bir derginin başyazarlığını yapan bu profesör, Hazım Atıf Kuyucak'tır. Öğrendiğimize göre petrolcü profesör, «Sosyalist Türkiye» ya zarı Hâkim Ali Falk Cihan'ın davasında da bilirkişi seçilmişdir. Bu zat son bir yazısında «141 ve 142 İlemler» diye fer yad etmektedir. Faizimi açıkça savunun bir zatın bilirkişi seğmesindeki garabetin fakirini okuyuculara bırakarak, profesörün «141 ve 142 nci maddeler» adlı başyazısından bazı pasajları aktarıyoruz: «141 ve 142 nci maddelerle ele alınan sadece sağ ve sol caryanları düşünmek doğru değildir. Bu maddelerin amacı toplum ahengini ve tescilini korumaktır. Bugün ise her yoldan milli ahengi ve tescilini bozacak ve millet fertlerini bliþirine düşürecek her türlü yazılı ve sözli tâhrîkler âdet moda olmuş gibidir. Kapitalizm, servet ve refah aleyhinde doğru, yalan ve söylemle al kışlanır. Söz ve yazı ile gerçeği savunular ise her türlü ha-karef ve tâzyile maruz kalıyorlar.

Gerek yetişmeleri ve gerek geçmişleri ve bugünkü durumları bakımından makul dünmeneleri gerekten birçok aydınlarımız öyle yazılar yazıyorlar ki, her satırı 141 ve 142 nci maddele hâkemle geçirecek kuvvettedir. Böyle olmasına rağmen bu maddelerle dayanarak pek az kovuşturma yapılabılmış ve yapılan kovuşturmalar da birçok hallerde olumlu sonuç vermediğinden savcılara bazıları maddeleri fabrikten âdet vazgeçmeleridir.

Açıkça söyleyebiliriz ki bizde sol akım, ilmi bir tez olmakta ziyade İc ve dis politika ile ilgili bir konu olmuştur.. Sosyal hareketler bir servet ve refah dumanlığı şeklinde telkin eden akım bir fikir akımı değil, bilhassa dis etkillerle meydana gelen politik bir tâhrîkten başka bir şey değildir. Bu akıma kapılanların bazıları sistemi tâhrîk yapan ajanlardır. Birçokları da büyük vaatler ve fatâli sözlerle kannâf ve masum gâncelerdir.

Petrolcü Profesör, 141 ve 142 meselesinde kapalı olarak İnönü ve CHP ye çatmaktadır: «İleri görüş, düşünüş tâbirlerini gençliğin büyük bir coğuluğu bugün sosyalist düşüncelerin masası altında yapmak istenilen komünist ve totaliter propagandası olarak anlamakta ve memleketin başta gelen politik liderlerin fânik olmasına ferasâla karşılaşmaktadır... Bugün milîte ve gençlige tetli vaatlerde bulunan solcu propaganda memleketi sonuçları pek bilinmeyen bir yöne ve geleceğe doğru sevk etmektedir. Partiler, sol propagandasından kuvvet almalarından de vazgeçemelidir. Gerçekten kaynakların millîleştirilmesi, toprakın kayıtsız şartlı dağılıması, servet sahiplerinin elinden büyük servetlerin alınması, işçilerle vine kayıtsız şartlı yüksek ücretler ve sosyal hizmetler sağlanması ve hatta işçilerin işçilerle bırakılması gibi vaatler belki başlangıçta oy top lâmağa faydalı olur. Fakat bu vaatlerin memleketi nereye götürdürü antlaşıldığı vakit, Türk milleti asırlarca mücadele ettiği tâhîkeye itildiğini temenni eden ki çok geç kalmadan göreceler...

Asıl mesele siyasi liderlerin, sahîsin ve genelük ihtiyaclarını millet ve memleket yararına bırakarak uzun vadeli ve millî hâdâllere yönelikleridir.

Müteahhitlere avans

Yatırımları hızlandırmaya teşâsiyla Hükümet, D.P. devrinin kötü sonucu vermiş bir usulünü ihya etmektedir: Millî Birlîk Hükümeti döneminde, yüzde 30'dan yüzde 5'e indirilen müteahhit avansları yeni den yüzde 25'e çıkarılmaktadır. CHP iktidarı döneminde bu oran yüzde 10 idi.

Kamu yatırımları 7 milyar lirayı aşmaktadır. Bu miktar içinde müteahhit istihkaklarının 5 milyar lira civarında olduğu tahmin edilebilir. Avans yüzde 10'dan yüzde 25'e çıkarılmakla, müteahhitlere bir çırıpta 750 milyon lira akitilmiş olacak demektir. Tabii ki artan avansın önemlice bir kısmı,

doğrudan doğruya müteahhidin e-line verilmeyip müteahhidin mal satışı aldığı demir, çimento v.s. şirketlerine yatırılacaktır. Birdenbire çoğalan demir - çimento talebi, fiyatların yükselmesine ve karaborsaya yol açacaktır. Mtüeahhit beyerlerin bir kısmı yüksek fiyatların câzibesine dayanamayır, Hükümetin banka teminat mektubu karşılığı çok düşük faizle sağladığı kredilerle elde ettiği demir ve çimento'nun bir miktarı karaborsaya süreçlerdir.

Avans artışı hâlde yüzle 5'i müteahhitlere nakden verilecektir ki bu da 250 milyon lira etmektedir. Müteahhitlerimiz bunu çeşitli işlerde kullanabileceklerdir. Eski Maliye Bakanı, bu avansları kendisine ev yaptıran müteahhitlere rastladığını söylemektedir. Fakat D.P. devrinde avansları çok daha enteresan işlere kullandığı görülmüştür. Bir müteahhit, taahhüt ettiği iş elini sürmemiş, fakat aldığı avansları Ankara'da lüks meskenler yaptırmıştır. Şimdi de müteahhitlerimiz bu 250 milyon liraya yapacakları tâth işleri düşünmekte, sevinç elencini ogutumaktadır. Piyasaya bir çırıpta sürülen 750 milyon liranın, diğer açıma tedbirleriyle birlikte, enflasyonun önemli bir kaynağı olabileceğini düşünmek, ebette ki müteahhitlerin görevi değildir.

Avans artışı bari yatırımları hızlandırabilecek midir? Avans artışı, müteahhitlerin mallı sıkıntısını gidererek, bir iki ay gibi çok kısa bir devrede herhalde bir hareket yaratacaktır. Ama yatırımların genel seyrinde, para mescdesinin çok önemli bir rol oynaması ihtiyâlî zayıftır. Zira müteahhitlerimizin yatırımların aksamasına sebebiyet veren en büyük zaafı, paradan çok teknik yetersizlikleridir. Bir kusur müteahhit vardır, fakat bu müteahhitler yeteri kadar teknik personele sahip değildir. Mektepsiz maarif gibi, mühendisiz inşaat müteahhitliği yapılmaktadır. Dert o kadar vahimdir ki, İnşaat Mühendisleri Dergisinde, Devlet İşleri'nin görülsü olarak, su teknik yer almıştır: «Müteahhitlerin teknik yetersizliklerini gidermek bakımından kullanacakları mühendislerin ücretlerini devlet ödesin!» Yani müteahhitde mühendisi, ücretini ödeyerek devlet sağlayacaktır! Durumun nezaketi, Devlet İşleri'ni, hâkî olarak bu derece garip bir teknik yapmaya zorlamıştır.

Diger tarftan, müteahhitlerin makina durumu yetersizdir. Ayrıca uzun vadeli düşünmeden alınan bazı makinelere, yapılan işlere uygun düşmemektedir. Râbi'ân'ın teknik yetersizliklerini gidermek bakımından kullanacakları mühendislerin ücretlerini devlet ödesin! Yani müteahhitde mühendisi, ücretini ödeyerek devlet sağlayacaktır! Durumun nezaketi, Devlet İşleri'ni, hâkî olarak bu derece garip bir teknik yapmaya zorlamıştır. Müteahhitler bu derdi, ortaklarına makina kırılayacak bir makina şirketi kurarak bir derecede kadar çözebilirler. Fakat iş hayatımda henuz ferdîyetçilik esastır. Kimse bu yolu gitmemektedir. Neticede de makina ve personel yetersizliği yüzünden, yatırımlar aksamaktadır. Şimdi Hükümet, bu derdi en kolay yoldan, yani bir çırıpta müteahhitlere 750 milyon lira vererek çözme imâdedir. Menderes bu yolu denemis, bir sürü yolsuzluk ve enflasyondan başka sonuç elde edememiştir. Menderes taklitçiliğini de aynı akbet beklemektedir.

Demir

Karaborsası

Müteahhitlere 750 milyon lira daha dağıtılmadan demir İyâatârâsında çok hızlı bir artış başlamıştır. 180-190 kuruşa satılan ince demir Ankarada 240 kuruşa fırlamıştır. Kalın demir, 170 ten 210'a yükselmıştır.

Fiyatlarda fırlama demir spesifikasyonu yapan birkaç vurguncu büyük firmanın isidir. Durumu yetkililer de itiraf etmektedir. Yetkililere göre, fiyat artışları büyük ölçüde, fabrikâtan bazı güçlü firmalarla geniş bağışlar kurmuş olmasından ileri geldiği öne sürülmektedir. Bu bağışlılarla dayanarak, demirleri kapatan güçlü firmalar, demir piyasasını istedikleri gibi hâkî olmak istediler. Ne var ki bu vurguncular boyu sürüp gitmekte, vaktini birkaç yazının kapitalizmi tenkidlerini önlemeye harçanıyorlar, vurguna seyirci kalmaktadır.

COCA-COLA ZEHIRDİR, İÇMEYİNİZ

Dünyanın en yetkili bilim adamları Coca-Cola'ın sağlığı son derece zararlı bir zehir olduğunu söylemektedirler. Ama Coca-Cola Türkiye'yi istifâ etmiştir. Gazeteler, Coca-Cola ilânlarıyla doludur. Adana zenginlerinden Has ailesinin baş hissedar olduğu bir yerli şirket, Coca-Cola'yı yurdumuzu getirmiştir. Şirket, önemli ölçüde döviz israfına yol açarak Coca-Cola'nın hamaddesi olan konsantre'yi dışarıdan getirtmekle, şeyleşip satmaktadır. Yani kurulan sanayi, bir «şiseleme» sanayilinden ibaret tir. Şirket ayrıca, iddialarının aksine, Coca-Cola ismini kullanabilmek için Coca-Cola Kumpanyasına bir para ödemektedir.

Mr. Kola, Kâtipim Kola, Klüp Kola v.s. gibi sayıda gittikçe artan kola şirketlerinin de durumu farklı değildir. Bunlar, döviz harekatarak konsantre'yi ithal etmekle, bunu karbondisoksit tazyik edip bir miktar da mayı ekleyerek sicelemektedirler. Ünlü Oralet de, konsantre ithaline dayanmaktadır.

Kola içkilerine bir sürü döviz, halkın sağlığını tahrip etmeyen harenanmaktadır.

Kola işi, çok tath bir ticarettir. 44 kuruşa 10 taneye verilen bir şise, 11 kuruşlu konsantre vardır. Bir şisenin malîyeti 20 kuruş civarında bulunmaktadır. Demek ki çok az yatırımla, yüzde 100 kâr sağlanmış bahis konusudur.

Sımdı Kola ticaretinde yeni bir çığır açılmıştır. Coca-Cola ve Pepsi-Cola imparatorlukları, Yabancı Sermayeyi Tesvik Komitesi, yurdumuzda konsantre fabrikaları kurmaya başlamışlardır. Pepsi-Cola, konsantre fabrikasını kurmuştur. Coca-Cola'nın mîsaadesi çekmek üzeredir.

Coca-Cola ve Pepsi-Cola imparatorlukları, imalat bahis konusu olunca, tabii yerli ortak almamaktadır.

COCA-COLA'DA İNSAN SAGLIGI İÇİN TEHLİKELİ BİR ÇOK ZEHİR VARDIR

Coca - Cola dış cürümesi, baş ağrısı, deri hastalıkları, nefrit, bulantı, akıl hastığı, kalb hastlığı, ruhî tedirginlik, iukibaz, nykusuzluk, hâzâmsızlık, diare ve neslin bozulması gibi hastalıklara yol açabilir.

Coca - Cola tüm dünyaca tanınmış, satış rekoru kırmış bir tictir. Metadır. Yalnız Amerika Birleşik Devletlerinde günde 40.000.000 şşe tüketilmektedir ki, buna göre bir insan yılda ortalama yemmiş şebebe Coca - Cola sarfetmektedir. Dünyanın 129 ülkesindeki 1900 şileme fabrikası haril haril durmadan Coca - Cola üretmektedir. Bu vüzden bir çok yabancının özgürlük anıının sembolize ettiği yüce amacın bir Coca - Cola şisesiyle temsil edilmekte olduğu sek endeki inancına hak vermek gerektir. Böylece yaygın olan Coca - Cola herhangi bir içki içinde bulunabilecek zehir miktarının azımlısını kanser ve bu gerçekte râmen üstünde kuru kafa ve çoraz kol kemisi bulunan tek zehir maddesi olarak elden ele doğmuştur.

Coca - Cola, Pensi - Cola ve dahası bir sürü cola içkisinin dislerini zin en büyük düşmanı olduğu dis tabiolarince ilân edilmiştir. Coca - Cola ile dış cürümesi arasındaki ilişkisi, sigaravâ kanser arasındaki ilişkiden farklıdır. Amerikan Tip Derneği, Coca - Cola ve bu seriden diğer içkilerin okullarda satılmamasını vasaklamıştır. Beslenme konusunda Amerikanın en içindeki kuruluşu American Dietetic Association resmi yayın organında Coca - Cola reklâmı yantıtmamakta ve konorerlerinde Coca - Cola'yı sergiletmektedir. Coca - Cola'nın şipesinde kafein vardır. Soğuk kafein kahvedeki sıcak kâfîlendenden çok daha zararlıdır. Coca - Cola kalb cariointist, nykusuzluk bulantı kusma hâzâmsızlığı, baş ağrısı, sinir huzukluğu, korku, yâzılık tansiyonu, akıl hastlığı, dezen hastâbî nefrit, enflit, tedirotik, içkilerde suçlu kompleks, stîri, cesîli hastalıklara yol açmaktadır.

Bunların pek az kimse farkındadır. Öte yandan, Coca - Cola şipesinde neler olduğunu acaba kim bilir? Bunu bilenlerin da pek az oldugu muhakkadır.

kak. Besin ve İlac İdaresi şipesinin açıklamasını yasaklamamın yolu bulmuştur. Bu yüzden Coca - Cola'nın şipesini siselerin üzerine yazılmasından kaçınılmamaktadır.

Devlet hizmetinde görevli bir kimvâger olan Dr. Charles A. Crampton, Coca - Cola şubesinin bilesiminde kokain bulduğunu açıklamıştır.

Ayrıca, Coca - Cola besleyici hiç bir madde kapsamamaktadır. Simdidek Coca - Cola reklâmlarında bu içkinin vitamin kapsadığını yanında bir propagandaya da râmen deşidir.

Herk Coca - Cola şipesinde onda bir orâmda imâkten zemîn seker vardır. İnsanın dislerini harap eden madde budur. Gerci bu seker insana hâzî bir enerjî verir, ama bu enerjî gelip seccidir ve yaptığı tâhirât yanında getirildiğinde, üzerinde durulmaya deşimeyecek kadar azdır. Bazi bakteriler bu seker listesinde tonlararak bakterik astı meydâna getirmektedir ki, dislerini tâhir eden nesne budur. Ayrıca Coca - Cola salu, nân fosforik astı, disler üzerindeki kalsiyum tabakasını eritmekte dir.

Coca - Cola'nın kafein kapsadığı konusunda Coca - Cola Şirketi mensuplarına yönelik sorular açık sekic cevânlar almaktan çok bir sürü dolanıbaşlı sözler ve zihniyetlerle karşılık vermektedir. 1957 yılında Dr. Kilander ve 1963'de Damraus su sözlerine Coca - Cola'nın kafein kapsadığını millete ilân etmişlerdir: «Cocuklarını bilesimin, de kafein olduğu için caç ve kahve içmeye yasaklanır bir çok annâ, baba, onların istedikleri kadar Coca - Cola içmelerine ses çıkar, marmaktadır. Bunlar cola içkileri, nân bilesimindeki kafeinden haber siz olduğunularından, kahvede yasaklıklarını cola içkisile vermektedir. Bir büyûk Coca - Cola şipesinde 100 miliyâr kafein var, dir ki bu bir bardak kahvede bulunan kafein miktarına eşittir.

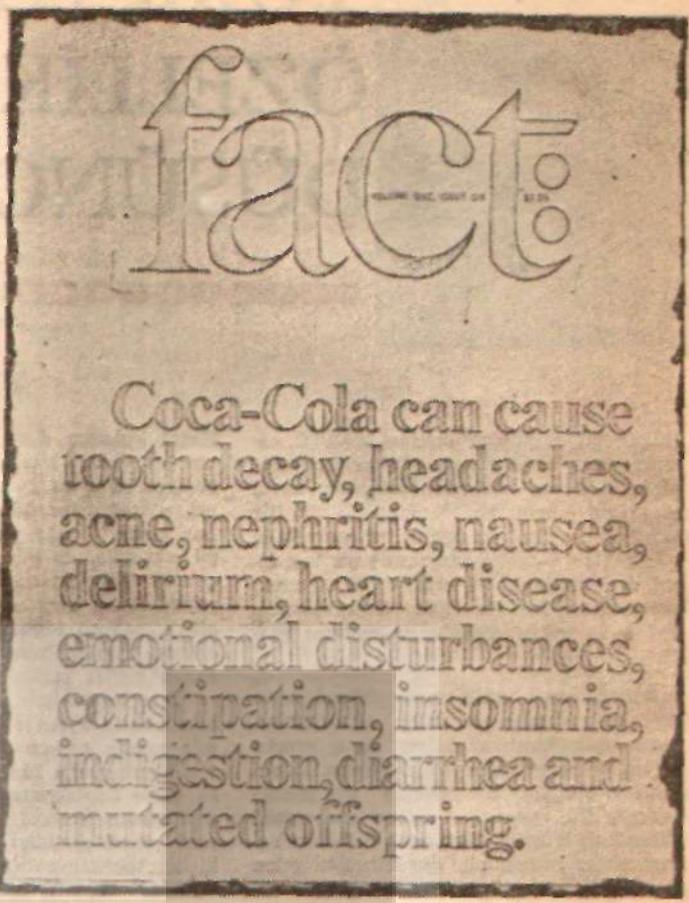
Vanderbilt Üniversitesi Profesör.

dalar. İmalât formüllerini, yerlilerin öğrenmesine karşıdır. Bu sebeple, konsantre fabrikaları yüzde 100 yabancı sermaye ile kurulmaktadır.

Devlet Pânlama Teşkilati ve Yabancı Sermayeyi Tesvik Komitesi, bu döviz götüren zehir imalâmi, ne yazık ki memlekete yararlı yatırım saymalarıdır. Cola İmparatorlukları, kâr transferi yapmayıacakları ve ihracatta bulunabilecekleri aldatma eylemi, müsaade alınan yolu bulmuşlardır. Halbuki konsantrenin ham maddesini teşkil eden madde, büyük bir kismi ithal edilecektir. Yani şirketler ham madde satışı doyalıstyle önemli kârlar sağlayacaklar ve döviz kaybımız yol açacaklardır. İçeride sağladıkları kârları ise imparatorluklarını genişletmek için kullanacaklardır. Gerekirse, su veya bu şekilde büyük kârlarını dolara çevirmenin yollarını bulabileceklerdir. Esasen yapılan yatırım çok ufak ölçüdedir. Pepsi-Cola fabrikası 130 bin dolara çıkmıştır, bunun aynak 32 bin 500 doları döviz olarak getirilmiştir. Coca-Cola fabrikası 100 bin dolara mal olacaktır. Bunun 42 bin doları nakîrt Coca-Cola, Neskef imal eden firmasına da Türkiye'ye getirmek için müracaat etmiştir.

Pepsi-Cola'nın müracaatı kabul edilmiştir, hiç deşile Coca-Cola müracaatını reddetmemek için vakit geçmiy়েğidir. Bu konuda şimdî kadar gaflet içinde bulunan yetkililer uyanmam, Coca-Cola'ya mutlaka hayır demeliyler.

Yetkilileri ve kamu oyunu uyandırmak amacıyla Amerikan Fact dergisinin Kasım - Aralık sayısında yayınlanan Coca-Cola'nın insan sağlığı için yarattığı tehlikeler ve Coke Şirketinin çevirdiği doçalar ile ilgili bilimsel yazının geniş bir özetini yâymıyoruz:

Coca - Cola raporlarını yayımlayan «Fact» dergisinin kapağı

ler arasında, sağlığa en zararlı olanlar hiç şüphe yok ki Cola içkileridir. Hükümlüne varmaktadır.

Dr. Killander, çocukların içine kafein'in az miktarda da alınsa, kesinlikle zararlı olduğunu belirtmiştir. Fazla miktarda kafein ise, zehirden farklıdır. Az miktardan kafein, başağrısı, uyuşukluk, hâzâmsızlık, inkibâz, ya da divare gibi rahatsızlıklarla yol açmaktadır. İkinci New Yorklu tip araştıracısı olan Fredrie Damrau ve Aöelin Maneery Damrau, çok düşük dozlardaki kafein'in bile kalp çarpıntı, uyuşuzluk, kusma, başağrısı, bas dönmesi, ruhî tedirîgîlik, sabırzsızlık ve bazen de gençlerde akıl hastâbîne dek varan ihtifatlara yol açabileceğini söylemektedirler.

Bunun yanı sıra, Amerikada okul çağındaki çocukların Coca - Cola içmesini önlemek için çeşitli mesleki gruplar çaba göstermektedirler. Amerikan Tip Birliği'nin Gıda ve Beslenme Konseyi, okul yemekhanelerinde kola içkilerinin satışının yasaklanması istemiştir. Amerikan Diyetetik Birliği, Amerikan Dişçi Birliği, bu vâoda çaba göstermişlerdir. Washington evaletinde, Sağlık ve Eğitîm idareleri, okullara kola satışlarını önlemediler.

COLA, ZORLA AVRUPAYA GİRİYOR

Coca - Cola sadece Amerika'da değil, dünya çapında bir imparatorluk kurmuştur. Coca - Cola, Avrupa'ya zorla girmiştir. 1950'de Fransız parlamentosu, sağlığıza zararlı olduğu için, Coca - Cola satışını yasaklayan bir kanun çıkartmıştır. O stralarda İtalya'da da Coca - Cola alehâti akım güçlendi. Belçika Coca - Cola siseleleri üzerinde büyük harflerle «Kafein ihtiva eder» yazılmasını öngörmüştür. «Coca koloniyalizmine mukavemetle, Fransa başarı sağlaması, belki bütün Avrupa pazarı Coca-Cola alevhâti kanularla kurtarılabilir» dedi. Amerikan eski Paris Büyükelçisi, Coca-Cola adına Fransızları en yetkili devlet adamları tarafından tescibîye geçti. Birleşik Amerika'da kamu oyu Fransızlarla karşı yakalandırdı. Coca-Cola'nın söz cüsi eski PTT Genel Müdürü James A. Farley, Fransa'nın Washington Büyükelçisi Henri Bonnet üzerinde baskı yaptı. Sirketin bulunduğu Georgia evaletinin kongeredeki temsilci Eugene Cox, efsibelerin bozkot edileceğini açıkladı. Bütün bu baskılar üzerine Fransız Senatosu, Mecîlis kabul etti. Kanunu veto etti ve Avrupada Coca-Cola yolu açıldı. Nihayet Coca-Cola tâbiî misyonunu yâymârularla ortaklık kurup memleketi «similemek» şeklinde anlayan komîndorlarlaşırı, savasende Türkiye'ye de geldi. Halkın sağlığını tâhir etmek pahasına döviz harcamakta ve meyvalarını zaferlendirmesini önlemektedir. Hükümetler, bu tehlîkeyi görmemekte, Cola İmparatorluğu nun yurdumaza ilâce yerlesmesini tesvik etmektedirler. Hic deşile genclik halkı Coca-Cola zehirinden kurtarmak için öncülük etmelidir.

Ufak bir Coca - Cola şisesi 40 miligram kafein ihtiva eder. Bir bardak caðda 30 - 60 miligram kafein vardır. Yalnız çaydaki adenin maddesi kafein zararsız hale getirmektedir. Bir fincan kahvede, 60 ile 150 miligram kafein bulunur. Kahve sütle içilirse, süt, kafein'in zararlarını kısmen giderir.

Düzen tarafından denemeler göstermiştir ki, kafein zararlı etkileri isivâ göre değişmektedir. Sıcak içilen içkilerde, kafein çok daha az zarar yapmaktadır. İcke ne kadar soğuksa, kafein o ölçüde zararı artırmaktadır. Bu sebeple Coca-Cola, kahveden de zararlı bir içkidir.

Dr. Mossel, bir araştırma ekibinin, zararlı sonuçları söyle açıklaması: «Vücut akrilikâna göre, Kâr, başâna 100 miligram kafein kedi ve domuzlarda 150 miligram kafein yapmaktadır. Köpeklerde 50 miligram ilâser içeri veterindir. İnsanda bu miktar 5 miligramdır. Araşturma, kafein soğuk sindirim takdirde, fehâkenin arttığını ortaya koymaktadır.

Bu gerçekleri açıklayan Dr. Mossel, «kafein ihtiva eden içkilerin

Gelecek Sayımızda
EREGLİ - ÇFLİK
YOLSUZLUKLARI
raporunu
yayınıyoruz.

TÜRK AYDINLARININ ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER...

NİYAZİ BERKES

Türk aydının halka inebilmiş
örneği ÇETİN ALTAN'a

Bugün kullandığımız «aydin» sözcüğü, eski «münnevver» sözcüğünün Türkçeleştirilmesi karşılığındır. Aydin sadece okur-yazar, hattâ okumuş yani tâhsili kişi demek değildir. Bir adam okumuş olur da aydin sayılabilir veya gerçekten kafası aydınlanmış bir kişi olmayıabilir. Sözcükteki bu «kafası aydınlanmış olmak» anlamı, bu sözcüğün Batı aydılık düşünüşünün etkisi altında doğduğunu gösterir.

Edebiyatımızda «münnevver» sözcüğü ne zaman kullanılmıştır başlıyor, bilmiyorum. Tanzimat'ta kullanılmıştır idiyse de o zaman bir terim haline geldiğini sanıyorum. İkinci Meşrutiyet döneminde yerlesip genişlediği muhakkak. İki meşrutiyet yılları arasındaki obskürantizm dönemi olmasaydı belki de Yeni Osmanlılar zamanında düşündürmekle gelen «münnevverlik» ve «münnevver» kavramları daha önceki yerleşmiş olacaktı. Bu obskürantizm döneminde moda olan «dehri», «zindik», «maddiyyun» gibi sözcükler «münnevver» sözcüğünün yerleşmesine engel olmuşlardır.

Aydın sözcüğünün öncesi olan münevver sözcüğü bize, bugün kullandığımız aydin sözcüğü ile Batı dillerinde kullanılan «intelligentsiya» sözcüğü arasında bir kaynak birliği olduğunu gösterir. Bu sözcük, yanılmamış, onsekizinci yüzyıl sonlarında veya ondokuzuncu yüzyıl başlarında Rus dillerinde kullanılmıştır. Fransızca «intelligence» sözcüğünden alınarak «akıl ve fikir sahibi kişiler» anlamına kullanılmıştır. Buna «kafası işleyen kişiler» de diyebiliriz. Belli ki Rusya'da, önce onsekizinci yüzyıl Batı Avrupa düşünüşünün etkisi altında okumuş kişilerin «kafasının aydınlanması, düşünüşün rasyonelleşmiş olduğu» inancı altında okumuşluğu olmayan cahil kişilerden ayrı bir kategori oluşturmuştur. Bu bilincin etkisi entellektüel gibi bir sözcük zaten varken, yaşılmıştır.

İste bunun gibi, entellektüel teriminden ayrı olarak aydin veya intelligentsiya dediğimiz zaman sadece bireyleri değil, o bireylerin okunuşluğunu özellikle öteye geten, daha geniş özelliklerle toplumun çoğulüğünden ayrılan (bu çoğulukta birçok okumuşlar yani tâhsil görmüş kimseler de bulunabilir) kişiler toplumunu anlarız.

Görüyoruz ki sadece dil sözcüğü olarak değil, semantik yani anlam sözcüğü olarak aydin veya intelligentsiya terimlerinde bireyçi değil, toplumcu olan bir ton vardır. Gerçekte de Avrupa yayılan bu sözcük, bu kategoride okumuş yani kafası işleyen kişiler grubunun, toplumda kendine özgü bir işi, bir yeri hattâ bir misyon olduğu anlamını taşıır. Gerçekte de böyle bir anmanın gelişidir ki intelligentsiya sözcüğünü Batı dillerinde entellektüel gibi bir sözcük zaten varken, yaşılmıştır.

RUHBAH VE FILOZOF

Bu anlamı ve bu anlaşılmış yamacıkta Rus edebiyatının ve fikir hareketlerinin baş rolu oynaması tesadîi işi değildir. Anlamda önemli olan nokta, fikir veya kafa işleri ile uğraşan kişilerin, ondokuzuncu yüzyıldan önceki dönemlerin fikir işleri ile uğraşan kişilerden iki bakımından ayrılmalarıdır. Bunu, kafa işleri ile uğraşan iki tipi almakla belirtelim. Bir, «clergé» (ruhban), diğeri filozof veya filozofların fikirlerini bilen felsefecidir. Bu iki tip, intelligentsiya kavramını kapsayan kişiler toplumundan ayıran yanları kovalılkla görebilir. Bu yanların birincisi, ruhbanın ortaçağ döneminde fikir ve değerlerini gelenek çerçevesi içinde edinilmesi, yaşanması ve uygulanması işini kendine is edinmiş kişiler olmalarıdır. Demek ki ruhban veya bizdeki ulama, geleneğin bekçisi ya da değilmeye karşı direniç bir rolu olan kişilerdir. Bunlar, entellektüellik görevlerini bu anlamada yaparlar ve hem modern anlamda inteligentsiyaya hem de filozof görüşüne karşıtırlar.

Filozof veya felsefeci Batı ortaçağ döneminde veya İslâmlığın kendi ortaçağında makbul kişi değildi. Onların reddi, ruhbanın ya da ulemanın zaferidir. Bize de birçok «reddiyeler» ya materyalist ya da kâfir damgası altında felsefeyi çürütmek için yazılmıştır. Azbuçuk filozoflaşan kişi oldu mu (bu, isterse Simavnah Bedreddin gibi aslında ulemanın birisi de olsa) hemen heretic (zindik) olarak kürfürle suçlandıır. Hristiyanlıkta ruhbanın veya İslâmîkta ulemanın (bu iki terimi yan yana yazınan) bakarık ikisini tıpatıp aynı terimler olduğunu söylemek istedigimiz şımarık gerektir, aina burada ikisi arasındaki farklıları göstermek konumuz dışında kalır) çizdiği gelenek sınırların dışına çıkmışlar, tehlikeli usulklara uymışlardır.

Eski Grek yaşamında filozof büyük bir símadır; ancak onu filozofluğunun toplum hayatında büyük bir önemi olduğunu iddia etmek güçtür. Böyle bir çerçevede Eflâtan gibi bir kocâ düşünürün devleti filozofların yürütmesi gibi yüce birlikte varması adeta inanılmaz bir gelişimlik teşkil eder. Bugünkü intelligentsiya kavramında açık bir platonik renk vardır, ancak Greklerde fikir ve düşün adımı (belki Sofistler bir istisna olabilir) intelligentsiyayı ayıran özelliklerini taşımıyor. Orneğin, Eflâtanın düşünüşünde fikirlerle kitleler arasında kocaman mesafe vardır. Idealarla uğraşan filozof bilgisivendir ama onun için pek de halkseven denemez. Gerçi cahil insan felsefeye varmak kabiliyetinden yoksundur iddiası yoktur; Sokrates cahil bir kölenin bir doğurucu filozofun yardımını ile felsefeyi yapabileceğini göstermiştir. Ama Grek düşünüşünde felsefe usulü bilmeyen adam cahil olarak kalmağı mahkûmdur. Cahil insan ne den bilgiseven olsun, yani felsefeye yönelsin,

bunu anlamak gütür. Belki, Grek düşünüşün zaten böyle bir probleme yoxdur. Demek ki intelligentsiya kavramında bir yandan da non-platonik, hattâ anti-platonik bir boyadır. Çünkü bu kavramı kapsayan okumuşlar toplumının iddiası halka bilgi aşķını vermek değil veya kendilerinin bilgi susuzluğunu söndürmek değil, okunamış insanların kitesinin kafasını kavramak, onu fikarlığa, gerilige, sönürlüme kişiye hedef yapan aklılıkla inançları yakalamak, onu toplum için doğru söylediğinde harekete getirecek etkilemek iddiadır. Intelligentsiya, kendinde böyle bir misyon görmektedir. Yeniçiler felafesine gelince, bunda gerçek filozof veya düşünür artik bir contemplation ya da spekulation adamı değildir, ancak ilk yeniçâr düşünüşünün objesi kitleler değil, birey aklının yöntemidir.

Fakat, onsekizinci yüzyıl aydılık felsefesi aydin kavramını hazırlamakta önemli bir etki yapmıştır. Hattâ kavramda dil temeli olan sözcük, bu felsefe düşünüşünün kendisinden gelmedir. Böyle olmakla beraber, onsekizinci yüzyıl felsefesi, değil Ingilterede, hattâ bu felsefemin toplumsal problemler üzerine etkisinin çok daha fazla olduğu Fransada bile son ve kesin rolü oynamamıştır. Bu felsefe düşünüşünün bir intelligentsiya kavramını yaratmadı etkili olması için iki unsur daha gereklidir. Biri, kismen Rousseau'nun, kismen ondokuzuncu yüzyıl idealist felsefesinin, özellikle Alman romantizminin düşün adamları üzerine, özellikle genç üniversiteler üzerine etkisinin gelmesidir. İkincisi, buların etkiliyecegi, ve Batı Avrupa kültür ve uygarlık geleneğinin dışında ve gerisinde kalmış bir toplumda kitlelerden ayrılmış bir okumuşlar kitesinin meydana çıkışması olmalıdır. İşte, ondokuzuncu yüzyıl Rusyasmın bu iki şartta uyandırılmıştır, o-rayı intelligentsiyanın tipik örenliğinin vatanı yapmıştır. Ve yukarıda söylediğimiz gibi, sözcüğün kendisi orada çıkış Batı Avrupa dillerine girmiştir. Bugün uyanna halinde olan geri kalmış toplumların aydınlarının Çin ve Iran mîstesine hiç biri, bu memleketin etkisi altında olmadığı halde, Rus edebiyatına karşı büyük bir ilgi göstermeleri de bundandır.

Bu memleket ondokuzuncu yüzyılın ilk parçasında Fransadan gelen aydînlik felsefesinin fikirleri, Rus aristokrasisinin okunusları ve subayları üzerindeki etkisi ile, henüz daha geniş halk tabakalarından gelenleri içine almadı kılıçlı bir aydin kitesi yaratılmıştır. Bular, kendi toplumlarının eşitsizliklere dayanan yanlarını ayla uygun bulmuyorlar ve çarık otoritesini eleştirmektedirler. Ondokuzuncu yüzyılın ortalarından sonra jimnazium ve üniversitelerin açılması ve coğalmaya orta tabaka halk çocukların katılımıyle bu aydin kitesi şiddetli bir idealizm etkisi altına girdi. Alman romantizmi bulara tarihi bir misyon bîlinci ve inancı kattı. Aydin kitesiyle çarık otoritesi arasındaki gerililik bir dizi olayla yol açtı ve bular da intelligentsiyayı siyasi otoriteye karşı ásiler haline getirdi. Yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren, yüksek örenliğine geniş kuşaklar arasında halka doğru hareketi bir rasyonalizm-idealizm karması ideoloji ile bütün dünyaya kendini duyan bir hareket haline geldi. Yâni Tolstoy, Turgeniev ve Dostoyevski gibi en büyüklerin değil, hemen hemen bütün Rus edebiyatının eserleri bu isyanın çeşitli yanlarını yankınlığıyla doludur.

Rusya'nın henüz daha Batı dışında geri bir toplum olduğu öncesi özgü olan bu intelligentsiya hareketi artık bugünkü Rusya'da mevcut değildir. Devrim sonrası aydınlarla başka görevler ve yönler vermİŞlerdir. Batı Avrupa memleketlerinde ise, bu klasik sekildeki intelligentsiya hareketleri görülmektedir. Özellikle Anglo-Saxon memleketlerinde wydına karşı gõze çarpar bir lizansuzluk görüşü vardır. Bir yanda killisevlerin, öte yanda «business» çevrelerinin etkisi ile aydin bir egg-head (yumurtu kafalı) sayılır. Gen kuşakların isyan eğilimleri, şiddetli bir bireycilik geleneği altında bugün «beatnik» denen saç, sakal, hirpanı kılık gösterişiliği şeklinde kendi gösterir. Pek seyrek olarak okumuş gençlik kitleleri toplum dâvalarında toplumcu bir

hareket rengini alır (örneğin, son zenci mo-selerine karşı yapılan protesto hareketlerine çok sayıda gençlerin ve öğrencilerin katıldığı gibi).

AYDIN HAREKETINI YOK ETMEK İMKANSIZDIR

Bugün, aydin kitesinin toplum hayatında aktif bir rol almasının en ilginç örnekleri geri kalmış toplumlarda görülmektedir. Bu memleketlerin gerici otoriteleri aydınların komünizmle bir ilgisi olmayan, hattâ onunla yet yuşturmaklar veya zâtıklar gösteren Dostoyevskilerin eserlerinin aydin kuşaklar tarafından okunmasını «Karanaçoz Kardeşler» ve «Kavanoz Kardeşler» diyecek, Larouse'u Rusya sanacak kadar cahil polisleri vatandaşıyla öleme çahşemâları sebepsiz de-gildir.

Bu toplumlarda iki önemli olay durmadan gelişiyor. Bir yanda modern öğrenim kurulları çoğalıyor. Buna da daha çok sayıda ve eski üstün sınıfların çocuklarını aşan ölçüde halkın tabakalarından gelen genç kuşaklar modern bilimler, modern düşün ve edebiyatla tanışıyor. Obür yanda, okur-yazarlık hâlâ çok sınırlı olduğu gibi, okumuşluk da geniş halkın kitlelerine yayılmamıştır. Özellikle köylü toplumlarda eğitim ve öğrenim çok eşitsiz biçimde dağılmıştır. Eğitimi, bideki Köy Enstitüleri örneğinde görüldüğü gibi, köylü tabakalarına yasma çabaları tutucu kuvvetler tarafından önlenmektedir.

Bu iki olay, iki önemli sonuç yaratmaktadır: Okumuş olarak yetişen genç kuşaklar, kendileri ile toplumun çoğunluğu olan halkın kitleleri (özellikle köylü) arasında derin bir uçurum açıldığını görüyorlar. Okumuşlar kitesi, kendilerinin aydınlanmış olmalarına karşılık halkın ve köylünün rasyonel fikir ve eylemlere aynî inanç ve eylemlerin esri oluklarını görürler.

Bu toplumlardan yöneticileri aydin yetiştirmekten vazgeçeler, bu hareketleri tutarlı sayılabılır. Fakat bunu yapamazlar; potislerinin tabakatı altına sokacıkları aydınları ister istemez gendi elleri ile yetiştirmektedir. Devlet idaresi işin muhtaç oldukları asker, memur, öğretmen, sanayi yönetici, kâfiye işçi yetiştirecek öğrenim kurullarının, geleneklerle karşı bir kafa yönü vermelerini önlüyorlar.

Bazı geri kalmış toplumlarda eğitim ile siyaset ve dinin ıssızlığı gelenekçilik etkisi aydin kafasında bir ikilik, bir çatlaqlık yaratmağa muvaffak olmuştur. Bu çatlaqlıklar sayesinde, tutucu sınıflar aydin kitlelerini felsefe uğratmaya da muvaffak oluyorlar. Ancak, bunun da yaratığı bazı sonuçlar vardır ki bunlar bu memleketlerde aydin hareketini bütünü yonetmenin imkânsızlığını göstermektedir.

Bu toplumlarda aydinın bir özelliği eğitim yolu ile ve eğitimden sonra toplunda aldığı görev dolayısıyle bu kitlenin bireylerinin kendi sınıflarından kopmasıdır. Aydin yetiştirmek bir ölçüde bu toplumlarda toplumun sınıf yapısının değişmesini etkiliyor. Bâzan, üstün sınıfların çocukları bide kendi sınıflarına karşı eylemlere katılıyor, hattâ öncülük ediyorlar. Çok defa aydin, kendini bir çeşit sınıf köksizliği veya toplum boşluğu içinde buluyor. Aydin kendini sınıflar dışı veya üstüne eğilimine düşüyor ya da üstün sınıfına karşı duruma geçiyor. Üstün otoriteler aydin, halkın uyannmasına karşı kendi aracı olarak kullanıma çalışır. Ona așağıda milliyetçilik ütopyası ile gelenekçilik bekçiliği görevini veriyor. Buna karşılık, bu toplumlardan okunuşları arasında, gene bir parça eğitim'in bir parça da Batı ekonomik etkisinin baskısı altında meydana gelen batılılaşma ütopyasını, yabancı çıkarların haklaştırması yönünde kullanıma çalışır. Fakat her iki çaba da bu yöneticiler farkına varmadan, aydin üstün tutucu otoriteye karşı soğuma, yabanlaşma, ondan kopma ona karşı gelme sonuçlarını yaratmakta gecikmiyor. Aydınların otoritesinden sözüsan şıkları çeşitli toplumlarda ilgînç örnekler vermektedir. Rus, Japon, Çin, Hint ve Arap aydınları ile Türk aydınları arasında yapılan karşılaşmalarımız bu toplumlardan bugün karşılaşmalarımız dâvalarla ilgili Özellikleri aydınlatacak niteliktedir.

MUKADDERATINI DEVLETE BAGLAYAN AYDINLAR

Türk toplumunda modern anlamda intelligentsiya öncesi okumuş kategorisi, yukarıda deyindigimiz gibi, ulama idi. Ulemanın yanında ve zaman zaman ona karşı bir katagori de tasavvuf geleneğinin tekke ve zaviyelerinin yetiştirdiği eriflerdi. Burada ayrıtlarına girmemize fikrân olmayan gelişmeler boyunca, İslâm ortodoksisine karşı olan akımlar devrinin niteliklerini kaybede ede salt anladıkları mistiklige gömülmüşlerdi. Buların gelenekçiliğe düşman olan koşulları iyice ezilmiş, toplumcu bir rengi olan anti-ortodoks anlayış toplulama tarikat kitlelerini içine dönük birey mistikliği yolu ile toplumdan kopuk hale getirmiştir. İçine dö-

nik birey mistikliği, dini ve siyasi otoriteye karşı köklü bir yabancılışma verdiği halde, toplumcu eylemciliğe karşı da şiddetli bir semaişimsizlik yaşamıştır. Böylece, kişiyi sei tarihten çevirip mistik bir tarihe, eylemde alıkoyp miskinlik parazitliğine sokmuştur.

Karşısına bu biçimini vermede büyük rolü olan medrese ulemalığı, bunu yapmakla kendini de zararlılığından hiç görmemiştir. Nefise düşünün meydan okuyusundan kendini kurtaran ulemalık bir yandan cehaletin obskürantizminin dibine kadar inerken, diğer yandan da halk kitleleri arasına gericin aşırı biçimini olan bir Kadizade fondamalızmini sokmuştur.

Böylece, bu iki okumuşluk ve kafa geleği, Türk toplumunun değişme belirtilerinin başlangıç döneminde ona öncülük etme kabiliyetinden tüm yoksun bir durumda idi. Bu Türk aydınlığının doğusunda iki özelliği vardı; Türk aydın, aydın-öncesi bir fikir geleneğinden kopma sorunda kaldı; diğer İslam toplumlarına kıyasla daha sık bir renk sazandı. Aydın medrese veya tekkeden değil, devletin kucagında büyümeye başlandı.

Bu iki özelliğin olumlu ve üstün yanları olduğuna şüphe yoktur. Ancak bunların Türk aydınına verdiği iki kötürlülüğe de işaret etmek gerektir. Bunların biri, Türk aydınının tarihe yabancılışma zorunda kalması; ikincisi, aydının mukadderatını devletin mukadderatına bağlaması olmasıdır. Onsekizinci yüzyıl sonunda Türk düşününlü yalnız kendi Osmanlı tarihi geleneğini yitirmekle kalmamış, iki İslami geleneğinin uyusuklaşması ile tarihsel yönünü şartlamıştır. Tarihten kopuş aydına, yapma ve uydurma bir tarih açısı vermiştir. Bundan ötürü Türk tarihçiliği hâlâ tavâdî bir haldedir. Bunun bir sonucu aydın, toplumun halk kitlelerinden habersizleştirmesi, fikir planını ancak dışarıdan asırlan soyut, hattâ soysuzlaştırılmış kavram kalıp-larına içine hapsedmesi oldu.

Aydının mukadderatının devletin mukadderatına bağlanması daha da büyük güçlükler yaratır. Bu, aydüna devlette karşı eylemde bir kötürlülük verdiği gibi, devletin her iş veya iş darbelenişinde aydının zarılar olmasına yol açmıştır. Orneğin, Üçüncü Selim'in Yeni Nizam reformları bir halk işyanı ile bir ihanet komplosu karışması olan olaylara yatkınca, o zamanın yeni yetişmeye başlayan aydınları ya öldürdü ya da Mîsr'a Mehmet Ali'nin yan na sığınmağa mecbur kaldı. Geride kalanlar da bir köşeye saklanıp canını kurtarabildi. Gene örneğin, Abdülhamit rejimi memleketi satılık bir ülke haline getirdiği zaman aydınların coğonluğunu bu işin destekleyicisi olarak kullandı.

Devlet karşısındaki aydın kötürlülüğüne başka bir sonucu da reform adına ne yapmışsa bunların, aydınların fikir mahsulleri olarak değil, o fikirlere çok kere aykırı yönde olan, Avrupa sefaretlerinin veya hükümet başkanlarının ilhamlarıyla iş gören nazır paşaların sağa sola belli olmaz karalar ile yapılmış olmasıdır. En iyi örneği Tanzimat reformları ile Menderes demokrasisidir. Resît Paşa'nın aklı hocası Lord Palmerston, Menderes'in Foster Dulles tipi kişilerdi. Bu çeşit yenilikler veya reformlar toplumu modernleştirmemis, sadece memleketi Batı devletlerinin yemeli haline getirmiştir.

ALATURKA - ALAFRANGA BOLÜNMESİ

Tanzimatın kötü sonuçlarından zararlanan halkın ıztıtabına ilk yanı veren, o zamanın yarı büyük gözü açılmış aydınları oldu (Bunlara ve daha sonrakilerin hepsine subaylar dahildir). Harekete dahil olanların yargılanıldığı yerin adı dolayısıyla Kuleli Ola-yı diye anılan ilk harekete önderlik eden aydınlarında ne devlete ne de halka karşı belirli ve anlamlı fikirlerin olmaması yüzünden başarısızlıkla sonuçlandı. İkinci bareket, Yeni Osmanlıların tepkisi ile kendini gösterdi. Bunda fikir yanı daha kuvvetli ve belirli. Ama, bundaki aydınların niteliklerine bakarsak şunları görüyoruz: hemen hepsi halk nazarından dehri veya zindik; hemen hepsi devlette veya ailelerine avuç açan memur tipi; hemen hiç biri modern bir akademik öğrenim görmemiş (memlekette ne bir üniversite var ne de askerlik dışında modern yüksek veya orta öğretim); hemen hiç biri tarih veya ekonomi bilmiyor (Namık Kemal ve Ali Suavi hemen istisnadır ama ikisi de bu işerde amatör ve geniş ölçüde hayali bilgilerle çalışıyor).

Bu yüzden, Yeni Osmanlılar bir aydın grubu olamadılar, kısa süre içinde çil yavrusu gibi dağıldılar. Kafaca, eylemce bireyci diller. Batı fikirlerinin de ancak bireycilik yanlarını görüp alabilmislerdir. Avrupada sosyalist fikirlerin kaynagini bir dönemde bu fikirler onların yazlarında bir yanı bulamadı. (Bunlardan bir tanesi olan Mehmet Bey, Pariste Commune İhtilâline katılmış, İhtilâci asker kıyafetinde çekilmiş bir fotoğrafı bile var, ama ondan ötesini bilmiyoruz, kendi disinden bir şey kalmamış.)

Gene bu yüzden garip bir İslâm-Osmanlı

ütopyacılığına sarılmışlardır. Bunun etkisi ile bir çeşit halkçılıkları var, ama halkı doğru anladıkları şüpheli. Kendileri ile halkın aynı düşünde olduğunu, halkın bunu göstermesine istibdadı engel olduğunu, halkın özgürlüğe kavuşunca bir İslâm demokrasisi kurulacağına inanıyorlar.

Abdülhâmit bunlara halkın ne çeşit bir İslâm demokrasisini destekliyecini gösterdi; bu, halkın bir halife obskürantizmi, aydın için bir padişah istibdatı şeklinde çoklukludur. Ve kötüsü, bu dönem Türk aydınının sayısı arttığı bir zamanda ona eskisinden de kuvvetli bir bireycilik ve ütopyacılık karakteri yerlestirmesidir.

Abdülhâmidin obskürantist rejiminde üç önemli akademik çevre gelişmiştir: Askerî okullar yanı rüştîyeler, harbiye ve askeri tıbbiye; Mülkiye mektebi; Galatasaray. Aydınlar artık gözlerini Tercüme Odası'nda değil, bu çevrelerde açıyorlar. Bunlara ilâve olarak önemli bir çevre de hâle geliyor: Babî Ali basımı, İlk serbest yazarlar Babî Ali caddesinde yetişmeye başladı.

Obskürantist rejim bunların her birinin başına kendi otoritesinin temsilcilerini yerleştirmeyi ihmal etmedi. Hattâ, devlet müessesesi olmayan Babî Aliye bile atufetli, rüştî, rüfatî gibi ünvanlarla, nişanlarla, ihsanlarla beslenen gazete patronları yerlesitti. Aydin kitesi biri Mersine giderken öteki tersine giden iki yöne çevrildi: bir yanda din, şeriat, gelenek övülüyör; haril haril maddiyiyon ve dehiler aleyhine reddeyeler yazıyor; öbür yandan da Batı hayranlığı, materyalizm ve ateizm gelişiyor. Her şey ikiye bölündü: biri alaturka, öteki alafranga (bu bölünmeden hâlâ kurtulmuş değil). Birinci yönün mahsulleri Namık Kemal'in «bizden» tâbiî halde iyice eline geçirmiştir. Kendi açısından toplumu. İkinci yönün mahsulleri ise alâbâdigâne halktan uzaklaşmış, hattâ azıok halka düşman. Asabi, hırçın, bedbin, toplumundan utanç duyan battaci bir Servet-i Fünün edebiyatçısı yetişti. Bir kısmı her an toplumdan kaçma fırsatını kolamaktadır; bazıları hâlde bilmediği Avustralya gitmeyi, bazıları bir arkadaşa çiftliğine çekilipl toplumdan ayrı bir ütopya kolonisi kurmayı düşündür. Oyle bir iç çelsilik var ki seyhler ve dervîşlerle halka giden rejim memleketin kaynaklarını ve gelirlerini Batı'ya rehin veriken alafranga edebiyatla halktan uzaklaşan ilerici aydın Türkiye'yi sömürmecik Batı devletlerine hayran!

Yukarıda dediğim gibi, bir aydın kitesi obskürantist gelenekçiliği ile şartmanın sınırsız gidemeyeceğine en iyi örneğini bu dönemde verdi. Abdülhamidin üniforma ve sakalları heybetlendirdiği subaylar, «şadık bende» olarak yetiştirdiği müükleyiler, alafranga dragomanlar olarak yetiştirecek olan Galatasaraylılar Babî Ali patrofları'nın besideği yazarlar bu kadar nimetlere rağmen bu rejime direk çevirmeye başlıyorlar. Askerî Tıbbiyede ilk intelligentiya örneği, «hâlîcî grup teşkilî» etti. Bu çevrelerin hepsi Abdülhamit rejimine karşı düşmanlığın yuvaları oldu. Aydın fikirler bu yuvalarda kaynaşmağa başladı. Abdülhamit devrildiği zaman hepisi bayram-etti. Yalnız halk, bu işlerin nedenlerinde karanlıkta kaldı.

HALK DİLİ İLE AYDIN DİLİ AYRILIGI

Obskürantizm ortamı Meşrutiyet'e kalktı. Sîfîler dehidi; ancak ortaya ilk yana çatışmış bir aydın kitesi çıktı. Obskürantizm karanlıklar içinde politik eylem ile fikir hayatı birbirini kaybetmişti. Siyasi çatışmaların bütün hismi ile geldiği bir dönemde aydınlar toplum ve siyaset meselelerinden var kuvvetleriyle kaçıyorlar, toplumu ve halkçı olmanın sanat satanlarında saklanıyorlardı. Siyaset hayatı da, fikirden yoksun ve Esref ile Akif gibi her yönde birbirinin ziddi iki sâfirin yeteci eşkıyalara benzerliği politikacıların elinde. Aydın yalnız halk kitlelerinden uzaklaşmış değil, aynı zamanda siyasetten ve devletten de uzaklaşmış.

Halka Doğru hareketi ve onu başka bir yone çeken Ziya Gökalp bu çatlamayı tamire çahşti ve o zaman aydın kitesinin büyük bir derdi daha meydana çıktı. O zamanıklar bunun bir dîl derdi olduğunu sandılar. Köy-Ki askerin «mülâzîm-i evvel» yerine «evvel mülâzîm» dedigini dayadı söyleyen Ömer Seyfeddin (ki bizde ilk gerçek halkçı ayındır) derdi, aydın dili ile halkın dilinin ayrı olmasından ileyi geldiğini sandı. Hâlde da böyle sannmaktadır. Hâlde bugün bile, bir köylünün «hâlîfet var mı?» sorusuna «var ya, elbette, olmaz olur mu?» cevabı karşısında biz aydınlar dehste düşüyoruz. *Bunu halkın cahilliğinin büyüğüğe vererek tilâyorum.* Ben, bunu söyleyenin «hâlîfet» sözcüğü ile ne «anladığım» daha derine giderek incelenmesi gerektiğine inanıyorum, çünkü çok muhtemel olarak onunla kasdedilen şey «siyasi otorite» kavramından başka bir şey değildir ve eğer böyle ise halkın bizim anladığımız anlamdaki hâlîfet kavramının hiç etkisine uğramadığını hükmedilebilir. Yani, bir bakıma

cahîl olan halk değil, ayındır. Aydin, yalnız dilin sözcükleri ile halktan ayrılmıyor, anlamla ile halktan ayrılmıyor. Bu ise, bir intelligentiyam misyonuna taban tabana zid bir durundur.

Daha kötüsü, anamlarında kendisi de aydinlik olmayan yeni kavramlardan meydana gelmiş bir dile konuşuyor ve düşünüyor. Aydin kitesiin ne dediğini kendisi gerçekten her zaman anlamadığı gibi, üstelik kendi grubundan olanların hepsi de onu aynı anlamda anlamıyor.

Bunun için, Meşrutiyet döneminde halk dilî ile aydın dilini birleştirelim denildiği bir zamanda yalnız halkın değil, aydının da anamlarını rasyonel olarak anlamadığı bir alay yeni sözcükler ve kavramlar çıktı. Gökalp, bunları su üç terim etrafında topladı: Türkşenek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak (veya Batılaşmak) ile ilgili kavramlar. Bu üç sözüğün altına giren ve semantik nitelikleri ne halka ne de aydın belirlememis olan yüzlerce sözcükten mûrekkep bir Sözlük yapsak bu dönemin nasıl bir semantik buharı döneni olduğunu iyice görürüz. (Bugün de hâlâ bu buharın içindeyiz.) Gene göreceğiz ki bunlar toplumun ve halk kitlelerinin içinde yaşadığı somut şartların yarattığı ekonomik, politik, eğitsel problemleri çözmenin söyle durusun, onları anlamamızı bile yaramayan «âlâflârlardır. Bu yeni «âlâflâr» deryası içinde, Türk aydınının toplumsal düşüncili Osmanlı devletinin yükselişine kadar ilkel bir seviyede kaldı. Hele ekonomik görüş ve anlayış korkunç bir zavallılık içindeydi.

AYDINLARIMIZDAN YABANCILAR FAYDALANMAYA BASLIYOR

Ulusal Kurtuluş Savaşı, Türk aydınının bu perisanlık içinde buldu Aydin Tanzimat ve Abdülhamit dönemlerinin mirası olan olumsuz özelliklerden, bu koca savaş sonunda arınmadı. Mustafa Kemal gibi, Türk aydınının askerî kategorisinden gelen bir eylem adamının aydın olarak yaptığı fikir önderliğine ışın, hattâ ona denk denebilecek tek sima çıktı. O hem asker, hem devlet adamı hem aydın olarak yeni Türkiye'nin işlerini tek başına ve üçüncü birden üstine almak zorunda kaldı. Bu kadar ağır bir yük altında yıpramamak mümkün müydü?

Gene onun aydinatıcı radikal düşün ve söylemin etkisi altında Cumhuriyet döneminin yeni intelligentiyası yetişmeye başladı. Daha önceki görülmemiş ölçüde eğitim yuvaları yeni kuşaklara yetişmeye koyuldu. Bu dönemde yalnız sayı ve hacim bakımından çoğalınakla kalmadı, bazı iç farklılıklarla da kaydetmeye başladı. Aydin kitesinde, özellikle, «meslekleşme (professionalisation)» ve «memurlaşma (bureaucratization)» diyebleceğimiz iki gelişme oldu. Birincisi okumus topluma doktor, avukat, idareci, öğretmen ve uzman olarak katılmaya başladı. Bu meslekleşmenin sonucu olarak siyasi hayat onlara kapalı kaldı. Bu yüzden birçok meslekleşmiş aydın kendisi mesleklerinin bilgilerile toplum meselelerini arasındaki bağıntıları görmez hale geldi. Ekonomik meseleler hakkindaki bilgileri sîfir doktorlar, toplumun sağlık problemlerinden çocukların kadar habersiz hukukçularla yetişmeye başladı. Meslekleşme gelişimi hızlanırken politik ve toplumsal sorunlarda bebekek kadar safâlı okumuslar ya da (daha sonraki Menderes döneminde gördüğümüz gibi) «mesleğim her seyden üstün» diyecek elindeki altnı bileziğin kendini zengin edeceğini ortamı buhancı için başka ülkeyere savunmak meselelerini içermeye başladı. Fakat burada da garip bir gelişme ile yukarıda sözümlerini benzer sonuçlar meydana gelmeye başladı. İlk firsat politikâlî dâlmaya hazır maliye mîfettîsleri, bayındırık mühendisler, hastâlane doktorları, banka müdürüleri bir zaman geldi ki, bir anda mebûş ya da Bakan olma yarışına girdiler. Menderes demokrasisinin «hâlîfet» signaları bu profesyonel devlet hizmetçilerinin politikâya ve oradan da kişisel çıkarlar sağlama alanlarına sıçramalarından gelmiştir.

Bu iki gelişime, intelligentiya anlamındaki aydın kitesinin hacmi ve niteliği üzerine üç çeşit tüketici ve yîpratıcı etki yaptı. Bir yanda, para ve politika, torbanın dibinde açılmış iki delik gibi, aydın çuvalını boyuna boşaltma devam etti. Ote yanda, aydın ile halk kitlelerinin arasını daha da açtı. Halk kitlelerinde okumuşla karşı güvensizliği ve süpheciliği daha da derinleştirdi. Bu iki delikten dökülen aydınlar halka gitmek söyle dursun, halk denen şeyi açıkça sürü yerine koymaya başladilar.

Üçüncü etki, okumuşluğun toplumsal köklerini sökmek, okumuşları topluma aykırı kazanç ve sinekür yollarına daldırmak suretiyle, aydın kitesi içindeki tecâvüssüzuğu iki kat artırması oldu. *Burjuva sınıfının beslenmesine katılan okumuşlar, teknik bilgileri ve halk istismarı usullerini yakından öğremiş olmaları sayesinde bu sınıfı daha prestijli, daha göz alıcı bir görünüş kazandırdı. Baştılaşma adı altında, kitlelerin ekonomik kapasitesi ile orantılı olmayan, kapitalist Batı ekonomisinin refah standartlarına göre büyümüş tüketim ve yaşam öziemleri getirdiler. Bu, genel olarak, Türk okumuşunun coğunu toplumdan kopmuş, ona karşı ligiz, hattâ ona karşı merhametsiz, her an parazit olmağa eğilimli, kendi çıkarları ırtına toplum çıkarlarını çiğneyen burjuva:asmış oır kitle hâfine getirdi.*

Bu şartlar altında bağımsız toplumcu düşün, coğu edebiyatçı ve yazar olan küçük oır zümre sağındı. Menderes modeli demokrasi ile sonuçlanan iç ve dış siyasi olayları ou kâdarın bile görülmemiş bir anlaşı anası başlattı. Küçük bir azınlık olan aydın kitesi kendini üç yanlı bir yahuşuk içinde buldu. Aydın (a) kişisel çıkarları, sınıf çıkarları haline getirip toplumun bütününe hâkim olmağa çalışan besleme nouveau riches arasındaki durumu, (b) var kuvvetle halkın kafasını, oltasma taktiği çekici kavramlarla yarışarak sönüren 27 Mayıs-Öncesi Hükümetlere karşı davranışını (c) b yarıştırmaların etkisi ile çektiği sıkıntılardan ayırdı. Bu içini gidişini sanan halkın kâr amacı doğrultu kâr amacı doğrultu bir trajedi ile karşılaştı. Aydin, birincisi hanetle, ikincisi kizılıkla, üçüncüsü dinsizlikle suçlanmaya başladı. Birinin hakaretlerine, ötekinin hapislerine, üçüncüsinin sopalarına uğradı. 1945 den 1960'a kadaricki yıllarda Türk aydınının uğradığı venîz, Abdülhamit devrinde bile görülmemiş ölçülerde vardı. Bir toplumun ayını aydın yapan özel düşünüş onu mahkûm eden bir suç hâline getirildi.

AYDININ GOREVI

Türk aydın, bugün tarihinin hiç bir döneninde görülmemiş bir dönenme, kendi ödevini anlama ve anıtmaya dönenine gelmiştir. Genç kuşak aydınları anımsız ya da anımlı açık ve meydanda olan kavramlarla uğraşmak kendini kâr amacı doğrultu çabası içindedir. Türk toplumunun varlığını, bağımsızlığını, ilerlemesini kösteklemekte olan çevreler hâlâ okumuş ve halkın anıam buharları yaratarak sersemleteye çabası içindedir. Buna rağmen yeni kuşak aydınları somut toplum meselelerinin üzerine eğilmiştir. Görüyorlar ki toplumun başlica meseleleri (a) bağımsız millî dış siyaset davâsi, (b) kâfînâma gereklî reformları hazırlayacak ortam ile mümkün olabilir, (c) yabancı sermayelerin kâr amacı doğrultu yapmak değil, toplumun kendi kaynakları ile gerçekleştirilecektir. Böyle bir kâr amacı doğrultu, gerçek bir millî şâhânsâh halinde aydın toplum dâvalarının hizmetine koşacağı günü özlemektedir.

1 Türk toplumunda üstün sınıfların istekleri, Avrupa tarihinde olduğu gibi, sadece birbiriley çatışan istekler olmakla kalmıyor, bu isteklerin her biri (kendi aralarında çatışan da olsalar) bütünlük ilâyiğine karşıdır. Onun için Türk toplumunda liberal bir rekabet sistemini, bir entrepreneur öncüligi ile ekonomik kalkınma olamaz. Liberal bir demokrasi ortam içinde bir sınıf yarışması yolu ile ekonomik kalkınma gerçekleşmez. Aksine olan iddialar, Türk okumuşuna bu toplumun tarîhini ve şartlarını bilmeyen Batı iktisatçılarının aşıldığı illüsyonlardır.

2 Bu iç özellîle hâle olarak, Türk toplumuna kendi yolu kendi eliyle bulma ödevini yükleyen bir etken daha var: Türkînîn ulusal çıkarları ve amaçları, içine sokulduğuda siyasi blokların çıkarları ile aynı yönde değildir; hemen hemen her noktada bu ikisi birbirini karşıtır. Bunu, son siyasi, ticari, askeri olaylar birer birer göstermektedir.

Türk aydın anlıyor ki kendi toplumu iki katlı bir savaş içindedir. Biri, su veya bu sınıfla ulusal düzene hâkim olma isteğine karşı bir savaştır. Aydin gerçek toplumsever aydına, anti-kapitalist olmak zorundadır. İkinci, su veya bu devletin millî varlık üzerinde hâkim olma isteğine karşı çevrilen savastır. Aydin, gerçek ulussever aydına, mutlaka anti-emperyalist olmak zorundadır.

Bugünün aydın nihayet anlıyor ki bu iki savasta o, millî bağımsızlığın ve toplumsal eşitlik davâsının yanında olacaktır. Yapması gereken şey, bu iki davâ uğruna birleşmek, bir kuvvet bütünü haline gelmektir. Bunu yapabilecek mi?

PORTRE

SÜLEYMAN DEMİREL

3

Nimet Arzik

İsmet İnönü ve Süleyman Demirel

Süleyman Demirel iktidara gelirsee... ki gelebilir... ve Meclis'te taraftarları yüzde 51' aşarsa... ki aşabilir.

Nolacaktır o zaman?

Hic, alışık olduğumuz tecrübeler bir defa daha tekrarlanacaktır, o kadar.

«Alışılmamış» bekleyen var mı ki?

Yalnız ve yalnız o zaman, İnönü'yu felik felik arayacağımızdan korkarım. Felik felik. Ve bu çok acı olurdu delik deşik beşerlerimiz için!..

Aralarında benzerlik var... İnönü tecrübe amma... İnönü umur görmüş ama... İnönü şkilsever amma... O da Demirel de bu ortamin adamı. Bu ortam...

Eşas farka gelince... vatandaş da sinecek farka: İnönü hile bir zaman bir sistemin adamı olmamıştır. Bir sistem namına, bir sistem gereğince hareket etmemiştir.

Gäh solu sıvazlanmıştır İnönü gäh sağı. Meselâ Millî Eğitim Bakanına Hasan Ali gibi sola kayan bir bakandan sonram. Reşat Semsettin Sırır gibi safa kayanımı getirmiştir. «İcaba» tan... «Yahu İnönü adamin sağıni solunu ne bilsin» diye de suuraltı savunması yaptırmıştır.

Inönü ne saçıdır, ne soledur. İnönü İnönüdür, o kadar. İcaberde kontra - İnönü'ü de olur!

Demirel vatandaşa gelince (Affedecik misin iktidara gelince bu şartları? Zannetmem!), iktidara gelince... ki gelebilir... sistem primer ola, primer oluya, bir sisteme göre hareket edecektir. Asrı sağ!

Mussolini'de asrı sağdı. Yalnız yanında Gentile gibi kuulu olan ve fakat dünya camii ün salmış olan bir kişiye hazırlatıldı bütün «gerekçe» lerini. Onun için mantıkta, sağduyudan ilimden, bilimden, legalden kopuşuk görünmezdi gerekçeleri.

Demirel de insaallah ve inşallah Gentile avarında bir «gerekce» bulur. Bulmaz mı zannedivorusun? Yanında Osman Turanlar vaaar. Tevetöflular vaaar hatta Saim Sarigöllüler var ıcahında.

Asrı sağ sisteme, müsalat bir ortamda nazlı hareket ediliyor. Demirel'ü uyarmak için söyleyecek, elindeye kapılmasın dize.

1 - Bizim gibi düşünmeyen herkes suçludur prensibî oturtulur. (Burda «komünist» denir. denirse!)

2 - Adalet mekanızı bu «muzırat» a karşı harekete geçirir.

3 - Büyük tâvizler veriliyor: Ağasının bîbüyük iş adamını yobazınayı.

4 - Ve bütün bunlar «kurtuluş» adına yapılr.

5 - Sonunda gene netice almaz Alınırız amma, alnamaya cağız kadar da vatandaşın delik deşik boğrı, daha da delik deşikleşir!

Sistem bu! Sistem bir yana bize venenli politikacı, «yepeni devlet adamı» Süleyman

Demirel «nâziks» bir iç tutumuna ulaşmıştır. Bu son noktaya, Kendisini «muzır» akımları durdurabilecek bir kurtarıcı olarak görmektedir. İnsan «biraderane» demek later ki ona:

«Beväbi, depret hafiften man-

tıgtı!»
Bu sol akım ya bellisizdir, o zaman kurtarıcıya lízum yoktur. Ya son derece kuvvetlidir. O zaman sen Demirel kurtarıcı olamazsun. Baraf edemizsin. İstediğin kadar Barajlar Kral ol!

Kurtarmak için:

Fikrin nedir?

Metodun nedir?

Vastan nedir?

Matervelin nedir?

Lâf kışımı burakalım:

«Beväbi» muzır cereyanlar karşısında bir kaleyiz. (Cok yıklmış kale gördük!). Bez demokrasının bekası için birer teminat (Geç!) Bez gelmesek bu memleket yıkılır (Gelseniz de yıkılmaz!).»

Tekrar ediyorum, kurtarmak için:

Fikrin nedir?

Metodun nedir?

Vastan nedir?

Matervelin nedir?

Sadece bazı idari vidaları sıkıştırın mı? Beväbi, bu «nâziks» «sandarmalıks» iş deşii!

Yeni bisev zeffir beväbi. Slimdevek gördüklerimiz sunum bize. Artık konuk eski filmler, eski makineleler beşazlığı kalmamış beşaz perdelerde titresmesin!

Kendimizi bîbüyük bîelli, düzensizlik (biz ona düzen diyorum) bozulmaya görsün hafiften, herhangi bir mevzuî hâkâldâma ne oluyor tutum. Ertesi günkü manşetlerde belliriyor:

«Pasa İcileri bakapını çağırıcı. Emniyet genel müdürü de bu görüşmede hazırı Alınacak tedbirler görüşüldü Paşa gereken direktifler verdi.»

Hay gözünü seyevim «direktif», gözün varsa! Bu ne demek? Bîbüyük masumuz: Musluğlu kerdevene siktim suyun kavnağı kurudu...»

Beväbiller musluk, sıkarak kavnak kurtutmak, bu sizin girişiniz tutumunuz!

Uzun ömründe meselâ İsmet Paşa, millete herhangi bir «sabır patlaması» vukuunda, patlamanın sebebinin araştırmış mıdır? (Sebep araştırın adam değildir). Paşa, Formasyonu müsait değil.

Uzun ömründe bir tek kere, milletin bir sabır patlamasında, hiçbir sosyoloğu, hiçbir psikologu, hiçbir taraklı, hiçbir ekonomisti dâvet edip «Efendiler, şu başkaldırmanın şu başlındırmenin, toplumun şu tutumunun sebebinin bana rapor edin» demiş midir? Söylediğim demis midir? Aklına bille gelmemiştir. Gelmis midir?

... Ve tarihte hiçbir akım müzir ola olmaya, direktiflerle şaşkınlasmış bir işçileri bakanı, coşularla mahmûl bir emniyet müdürü tarafından durdurulmuştur.

Demirel nasıl durduracak müzir bulduyu akımları peki? Tipki İsmet Paşa gibi!

Hangi kontra-fikirle?

Hangi kontra-propagandaya?

Hangi sistemle?

Söylesin de hem anlıyam, hem sevinirim.

Vatandasın zihninini kureşayan bir nokta daha var: Nasıl olur da günlerden bir gün, bir vatandaş — kardeş kendine bakıp «on-koca öylete bakır da o koskoca devleti ültmeye kalkar bütün nâciyi ile?»

«Ben is adamlığını lîy kırıdım. Memleketin idaresini de kırıvırmı mt vaandas,kardes?»

Ons vahî mi iner gökten?

Yoksa:

— Türkîyede herkes her sey olabiliyor hele talip olduğu her seyi olabiliyor» diye mi düşüner?

Yoksa:

— Klîse hemen hemen mevkîlin adamı değil Ben niye istedim mevkîle geçmeyelim? mi der?

Devlet yöneticilerine bakır bakır:

«Ben onun kadarmı yaparmam diye hükmeder? Bütün bunlar kafasında gedinr muhakkak ve basınıza, herkes galır ve her sey?

bir toplu sözleşmeye oturmak üzere olduğunu açıkladı.

Kirkbine yakını maden işçisi yakından ilgilendiren ve üçüncü koalisyon zamanında yapılan anlaşma ile de üyelerine oldukça iyi sayılabilen haklar sağlanmış olan sendikanın, bu kere Kozyuda cerevan eden ve iki işçinin de şehit olması ile sonuclanan actan da yüreklerde yaratığı bu-

rukrukla biraz daha iyi şartları TKİ ye kabul ettirmek istemesine şâşmamalıydı. Maden İşçileri Sendikası Başkanı Osman İpekçi de bu durumu bildiğinden, pazarcılık masasına kuvvetli bir şekilde çıksamak için, Türkiye Kömür İşletmelerinde çalışan bütün işçi sendikalarının tam bir destegini sağlamak yoluna gitmişti. Bu amaçla pazar günü ondört

Ancak başka bir sendika ile, ya da sendika yöneticileri değiştirse masaya oturmuş!. Bu zihniyette bir müdürü olayların sertleşmesine baş sorumlu olduğu aşikârdır. Zira işçilerin taleplerin konuşmayı dahi reddeden müdür efendi, açıkça sari sendika istediğini söylemektedir. Bunun ictinâti ki üzücü olaylar birbirini kovalamaktır, işi ve zabita karşıya bırakılmaktır birçok işçi nezarete alınmakta tevkif olmaktadır. Bütün bunlar hep müdürü efendinin «ille de sari sendika» diye tutturmasının sonucudur.

Nurettin Özdemir'in

özelleması

Gümüşhane Milletvekili Nurettin Özdemir'den aldığımız açıktamayı yaymıyoruz:

«2 Temmuz 1965 tarih ve 118 sayılı Derginin 4. sayfasında «Petrol Karma Komisyonunda Alaturturka Oyunları» başlığı ile yayınlanan yazımızda, sahîmlâ ilgili kimsileri düzeltmek zorunda kaldığımızdan üzelişim. Derginin kurucularından biri ile davranışlarımı şeref ve haysiyetimin «taht-ı tekkeffâline» tuttuğumuzdan düzeltmemi zerekti sekilde yer verileceğini umit ederim.

Avdun Bolak veya başka sahiblerla «Turtel Turizm Şirketi» dahil hic bir şirket kurmuş değil. Benim, karım ve cocuklarımın Türkîye içind, ve dışında hic bir şirkette hissemiz, hic bir şirketten alırmız yoktur.

Avdun Bolak: bîleşine, çalışma sına, ahâk ve faziletine, memlekete ve millet sevgisine yürekten inandığım eski ve iftihâr ettiğim bir arkadımdır. Bizi, hic bir sahsî menfaat birbirimize bağlamamaktadır.

Petrol Komisyonunda bir defa, 4 madde sebebiyle bulunum... «Millî menfaatlerin korunması» başlığı ile maddenin taflîde, «vacabî devletlerin hakimiyeti altındaki şirketlerin, petrol faaliyetleri hakkıda. Bakanlar Kurulunun vapâcaâî tasarrufâlare karşı; yabancı devletlerle halen Türkîvede çalışan yabancı şirkete dâva yolum açmak suretiyle; millî menfaatlere avkîri bir durum varatılıverdu. Sizin, «acemilik» neticesi olduğunu söylediğiniz bu hal, müâdâhale ize, ölenmiş millî egemenlik korunmustur.

Çoğu zaman, devletin bîbüyük menfanteri, bîvle küçük bir «ace milik» visfînden zedelenmektedir, headache edilmektedir.

REKLÂMINIZI

GAZETE VE DERGİLERLE DEĞERLENDİRİN!

AD

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDIR.

Genel Müdürlüğü :

Cagaloğlu, Türkocagi Caddesi No: 1

Istanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

(BASIN: 10778)

Zonguldak'ta toplu sözleşme

Bu haftanın başında Zonguldak Maden İşçileri Sendikası yayıldığı bir bültende 1964 yılının Ocak ayının başında vürflüğe giren toplu sözleşmenin 1965 Haziranının sonunda bittiğini ve taraf larca fesh edildiğini Sendikamın Ereğli Kömür İşletmeleri ile yen-

YÖN, 9 TEMMUZ 1965

MİLLETLERARASI BÜYÜK SKANDAL

İKİ MİLYAR DOLARIN HİKAYESİ: IV

*Amerikan Dışişleri Bakanlığı
Tahran'dan mı yönetiliyor?*

Fred J. Cook

**PRENSİN AJANI
NASIL KAÇTI?**

Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın tutumu, bu bakanlığın Washington'dan mı yoksa Tahran'dan mı yönetildiği hususunda farklı şüphelere yol açtı. Bakanlık, kendilerinin de kabul ettileri 2,5 milyon dozartık borçları için karşılıksız çek çekmiş olan iki İranlı hadnadan mensubunu korumak için sürekli olarak güçlü mütarekeler yarmaya başlamıştı.

Dışişleri Bakanlığının en belirgin müdahalesi 1964 Kasım ayı sonlarında kendini gösterdi. Bu sırada Prenses Fatma Richard Wels'in henüz tespit edemediği bazı banka hesaplarını kapatmak için Amerikaya bir temsilci yollamıştı. Kuryenin adı Kozrof İkbal idi. Adam doğruca California'ya gitti ve San Marino'daki bir bankada mevcut Pehlevi hesabından 200.000 dolar para çekti. İkbal İrana dönerken New York'a uğradı ve orada, 27 Kasım akşamı, Hilton Otelinin 4349 numaralı odasında Wels'in yardımcılarının baskınına uğradı. Wels'in yardımcıları İkbalin bankadan çektiği 200.000 doları yurt dışına götürmesini yasaklayan bir karar aldılar ve onun 2 Aralıkta New York Yüksek Mahkemesi huzuruna gelmesini öneren izhar mützakeresi çıkartıldılar. Fakat kendisine tebliğ edilen käğıtlara alırmayan İkbal, Prenses Fatma'nın 200.000 doları yanında olduğu halde İrana uçtu. Bu davranış ve onun altında yatan hesap, Richard Wels'i iyiden iyiye kızdırdı. Wels, suretlerini Dışişleri Bakanı Dean Rusk, Dışişleri Bakan Yardımcıları W. Averell Harriman ve George W. Ball'a ayrıca gönderdiği Dışişleri Bakanlığında yazılmış bir mektupla, İkbalın, Mahkemenin emriyle açıkça alay ettiğini anlattı. İkbal mahkeme emri hiçe sayısının, ona Dışişleri Bakanlığında tavsiye edildiğini ileri sürdü.

Wels'e göre İkbal'in suç ortağı, Yakın Doğu ve Güney Asya İşleri Hukuk Müşaviri Yardımcısı Donald A. Wehmeyer idi. Wels çok açık bir biçimde, iddiasını söylece ortaya koynu: İkbal, mahkeme emirleri New York'ta kendisine tebliğ edilir edilmez. Büyükelçi Faruk ve Bay Wehmeyer'i aradı. Karşısındaki adamlar O'na ifadesinin Pehlevi Hanedanı ile İran Hükümeti için sakınıcılı sonuçunu doğurabileceğini, mahkemeden çarılan ihtar müzakeresine öncem vermemesini ve jerhal uçağı atlayıp memleketten ayrılmasını.

7 bir tanesiydi.

PASAPORT OYUNLARI
Wels'in bloke ettiği yarım milyon dolardır, elinin altından kaçmakta olduğunu görek çığına dönen Prens Mahmud, bir yıl önce alınmış olan ve canını yakma ya başlayınca yadek önemsemediği mahkeme kararını bozdurma çareleri aramaya başladı. Kararın hükümsüz olduğunu, zira 963 yılında kendisinin Amerikaya hiç gitmediğini o yıl içinde Amerika ya ayak basmamış olduğuna göre de 6 Ağustos 1963 tarihinde Idlewild Havaalanında kendisine teb-

Muhammed Riza Pehlevi

da çıkarılmış ve iki kez uzatılarak 1964 yılının 18 Haziranında yenilenmiş olan pasaportunu inceledim. Pasaporta ABD vizesi ya da INS damgası yoktur. Buna dair belge havadan gönderilmiştir. Holmes.» Bu teografin desifre şekli Dean Rusk'ın imza ve mührünü taşıyan bir kâğıt üzerine alınmış ve Wehmeyer tarafından Iran Elçiliğince Mahmudun yardım konusundaki kurtarmak için kıralanmış olan Washington savcısı Syl-

van Marshall'a iletilmiştir.
20 Kasım günü Wels 2.5 milyon dolarlık hükmü bozmak amacıyla Mahmud'un giriştiği hareketin füzünden ortaya koymak için New York Yüksek Mahkemesi huzuruna çıktı. Orada Marshall ve öteki İran Elçiliği avukatları Dışişleri Bakanlığının yukarıda değinilen vesikamın suretini Wels tebliğ ettiler. Durum hemen zahtılara geçti.

BAKANLIK KAZDIGI
KUYUYA DUŞUYOR

Bunu el çabukluğuyla bir takip yutturmaca hareketler izledi. Diğer işleri Bakanlığı bir infâl gösterisi içine girdi. Diplomatik şifreleri açıklama iddiasıyla Wel's yüklenen Bakanlığın güvenliğinin tehlikeye girdiğini üzgün bir tonla açıkladı. New York'ta makam keme hizurunda resmen kendisine tebliğ edilen Holmes'un telgrafının derhal Bakanlığa iadesi Wel's'in istenildiği

Bakanlığım bu anı ve gecikmiş hiddetinin bir nedeni vardı: «Gizli» işaretli telgrafların açılmış metinleri aradan on yıl geçmeden orlaya çıkarılamazdı. Böyle bir tek telgraf mesajı metni bile ya bancıların eline geçse, teknik elemanlar elinde şifresi çözülebilirdi. Bu korkuyayla çığın gibi Wels'in üstüne çullanıp telgraf metini isteyen Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Pehlevî Hanedanının davranışına öylesine sadakate sarılmışlardı ki ilerisini, gerisini düşünmeden budalacasına telgrafın açık metnini Iran Elçiliği avukatlarının eline teslim edivermişlerdi. Dışişleri Bakanlığı kendisi'nden itham edemedi ve; bunun içi Wels'i itham edivordu!

Ancak Wels'in bu işte hiç bir suçu yoktu. Hukuk Müşavir Muavin J. Edward Lylerly'ye yazdığını 2 Araplık tarihli zehir gibi bir mek

lantı, mahkemeye wraz ettiğim tüm käğıtların kopyalarıyla, söz konusu vesikalari da kapsamak üzere Pehleviler adınaibrat edilen tüm vesikalarin kopyaları Büyükelçiye gösterilmiştir. Gene adına gelen bigiliye göre, orada ortaya dökülen tüm vesikalarin birer sureti uçağı Tahrandak: Imperatorluk Sarayına yollanmıştır.

Bir vesikanın açıklanmasıyle b, sifrenin tehlikeli duruma girdiği kabul edilir. hele bu vesikanın bir sureti Newyork Yüksek Mahkemesinin herkese açık olan dosyalan içinde on gün kahr. öteki suretleri de bir vahabci hükmüet Elocigi ve temsilcilerinin elinde bulunursa, ahi başında ya da istihbarat bilgisi olan kimse-lerin bu sifrenin vürlülükte kalmasının ciddi ciddi isteyebilecekleri düşünlümez.

Ayrıca bu mektupta Lylery'ye, bizzat kendisinin bile farkında olmadan, telegrafın açıklanması işinin ciddiyeti ve önemi konusunda telefonda konuşmalar yapmak suretiyle güvenliğinin daha da çok zedelenmesine, vol actediği acı bir dille hatırlatılmıştı.

Cünkü. divordu. Wels. «benim telefon hatları sürekli olarak dilemektedir».

**TELEFONLAR
DİNLENİYOR**

Prens Mahmud elinden giden varım milvonu kurtarmak için ha rekeete gecmişti ama, onun asıl hedefi para deşildi İran hazinesi her zaman onların elinde ve emrindeydi. Newyork'un ünlü telefon dinlevicilerinden biri hem hapishaneden tahliye edilmişti. Ama usta telefon hattı saplaması bir vanlılık vannıydı. Dinleme içinde çalışacak olan avanesini toolarken Cve Cheasty'ye de is teklif etmisti. Bu adam James R. Hoffa - McClellan Komitesi rüslvet davaşının ünlü tanrı, iki-vanh çalışan bir ajandı. Otekil telefon dinlevicisinin gecmi sini iyi bilen Cheasty teklifi nek cazıp bulmamıştı. Wels telefonla rının dinlenmeye başladığın gün, I.T. and T.'nin memurlarından ikisi hat saplama işlerinde ün yapmış olan Robert C. La Borda'yla bir anlaşma yaptı. Bu adam Wels'in telefonlarının kontrolunu vanacakti.

Kontrol hemen gösterdi ki, Wels'in Havber Han'ın ve Hayber Han'la ısrarlısı yapan kimseleri telefonları saplama yoluyla dinlenmektedir. Dinleen telefonların savısı otuzdördüncü bulunuyor. Wels bu durumu mahalli Savcı Frank Hogan'ın dairesına. Polis Komiseri Murphy'ye ve Birleşik Devletler Savcısına bildirdi. Böylece hâl saplamaları işi önlendi.

GRİPİN 4 saat ara ile 3 adet alınabilir

ACIKLAMA

Bunun üzerine Hogan'ın dairesi, Dışişleri Bakanlığının Hayber Han ve Richard Wels'e karşı sürdürüklere kan davasında, fokus noktası haline geldi. İkbal'in müsaviri ve Holmes'un telegrafını İran Elçiliği temsilcilerine verdiği ileri sürülen Wehmeyer Hayber Han'a Wels hakkında ceza kovuşturması yapması için mahalli Savcı Hogan'a telkinlerde bulunmaya başladilar. Wels tüm Dışişleri Bakanlığı yetkililerine gönderdiği 3 Aralık tarihli bir mektubunda durunu olanca detayı söyle anlatıyordu:

Ceşitli kerveler Hukuk Mülavüf İliği Dairesi adı New York İli savcısına yaptığı telefon konuşmalarında Wehmeyer, Dışişleri Bakanlığının, Hayber Han ve World Athletic Sports Corporation tarafından girişilen faaliyetlerin soruşturması konusunu yapılışını arzu ettiğini söylemiştir. Bay Wehmeyer, mahalli Savcuya silah yetilerin İran Elçiliği avukatları Sylvan Marshall ve Lloyd George Soll tarafından yapılmıştır ve Bakanlığın bu konudaki çok geniş bir soruşturmanın derhal başlaması istedğini ifade etmiştir. Bunun gibi Bay Wehmeyer New York'ta bu davaya bakmakta olan mahkemenin hakimlerine ceşitli defalar telefon ederek kişikleri konusmalar yapmıştır... Wehmeyer'in güttüğü amaç belli dir: bakiyamak olan davalar konusunda kafaları bulandırmak, bu davalarda reddini saglamak, böylece Hayber Han'ın şeref ve haysiyetini karmak ve sonunda Seçim komitesi tarafından yürütmekle olan soruşturmadan vazgeçilmesini gerçekleştirmek.

ABD MİLLİYE

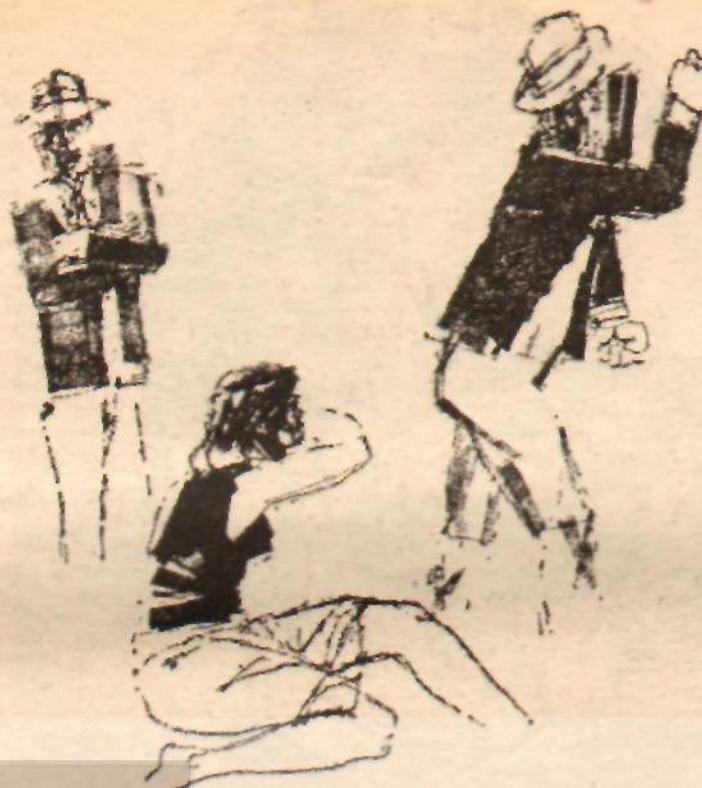
BAKANLIGININ RAPORU
Bu basılı yüzünden Wels ve Hayber Han, Hogan'ın Başyardımcısı Jerome Kidder'la görüşüler. Wels, Prens Fatma'nın kardeşi General Amir Hatim'den aldığı, 2,5 milyon dolaran Hayber Han'a ödenmesi bususunda hazırlık yapılışı belirten mektubu Kidder'a gösterdi. Ayrıca, Prens Mahmud ve Prens Fatma'nın çektileri karşılıksız çeklerin asıllarını da Kidder'a verdi. Pehlevi Vakfı'nın banka hesap özetlerinde çeklerine ilişkin öyküyü de tam tâmina anlattı. Birleşik Amerika Maliye Bakanlığında hazırlanan McClellan Komitesine verilmiş, buradan İranlılara kaydırılmış ve orada da Hayber Han'ın ajanlarına fotokopisi alınmış bir rapor vardı. Bu rapor Hayber Han'a kendiliklerinden varmaları imkânsız bir takım sonuçları da kapsiyordu. Bundan faydalanan Wels villardı Amerikan yardım paralarının Pehlevi Vakfı hesaplarına nasıl aktırdığıni, bu işe ilgili perde arkası oyunları döndürürken dolapları tüm detayı ile açıkladı. Pehlevi Vakfı'na vâris olanlarla Amerikan yardım fashından yapılan ödemeler arasında yaptığı mukayese sunular ortaya çıkarıvoror:

17 Mart 1959'da Birleşik Amerika yedi vitlik plan örgütüne 2,5 milyon dolar yardım parası ödemis. 1 Nisan 1959'da ise yedi vitlik plan örgütüne pehlevi yakıt hesabına 2 milyon dolar transfer etmiştir.

11 Nisan 1959'da Birleşik Amerika, plan örgütüne 3 171.168,05 dolar göndermiş. 10 Mayıs'ta plan örgütüne 2 milyon doları Şehinşah Spor örgütüne transfer etmiş. 10 Temmuz'da plan örgütüne 2,5 milyon dolarlık meblâğı Şehinşah Spor örgütüne transfer etmiştir.

13 Haziran 1961'de Birleşik Amerika, yardım fasılından 24.300.000 doları İran Merkez Bankasına ödemis; 1 Temmuz'da Merkez Bankası 12 milyon dolarlık bir meblâğı Pehlevi Vakfına aktarmıştı. 17 Ağustos 1961'de Birleşik Amerika, İran Merkez Bankasına 5 milyon doları vâris 2 Eylülde Merkez Bankası 4 milyon dolarlık bir meblâğı Şehinşah Spor örgütüne transfer etmiştir.

1 Eylül 1961'de Birleşik Amerika, İran Maliye Bakanlığına 15 milyon dolar göndermiş; 1 Ekimde 10 milyon dolarlık bir meblâğı Maliye Bakanlığı Pehlevi Vakfına aktarmıştı. 21 Kasım 1961'de Birleşik Amerika İran Maliye Bakanlığını yeniden 15 milyon dolar yollamıştı.

Maliye Bakanlığı da 10 Aralıkta 10 milyon dolarkı meblâğı Pehlevi Vakfına transfer etmiştir.

Böylesce, Kral ailesinin tüm sağlam inegi durumundaki Pehlevi Vakfının banka mevcudu büyütükle büydü. O denli büyündü ki, 1962 Ocak ayında 56 milyon dolara yükseldi. Hemen bunun ardından kral ailesinin bireylerine ve 50 safta gelen Amerikalılar çeken ve büyük paraları kapsayan çeklerle Vakfın sıltı akutulmaya başladı.

Onlerine serilen bu vesika ve inandırıcı açıklamalar karşısında Jerome Kidder'le Frank Hogan Dışişleri Bakanlığında Wehmeyer'in bulunduğu dairenin yaptığı usulî talepleri umursamamağa başladilar.

BŞKAN JOHNSON, SEBEKEYİ DAGITIYOR

Ancak satranç oyunu gittikçe serlesiyyordu.

Dışişleri Bakanlığı Tahrandaki Kral Sarayı'nın bir kukla gibi hareket etmeyeceği için Richard Wels baskına başvurmak gerektiği bususunda Wehmeyer'in bulunduğu dairesinde Washington Savcısı ve Lyndon Johnson'un aklı hocalarından biri olan Abe Fortas'a su kusa mektubu gönderdi:

İste mektubuma ekli olarak gönderdiğim vesikalardan ortaya koyduğum durum patlamaya çok istidatlı ve tetiğe dokunulması da an meselesidir. Bu vesikaları size göndermekte gittigüm amacım. Dışişleri Bakanlığının alt kademe lerindeki kimse de düşündürmemeli bir kimseyi öğrenip durumda eiddiyetyle uygun tedbir alma voluna gidebilmesini sağlamaktır.

Bu muhtara ile birlikte Wels çeklerin ve Pehlevi Vakfı banka hesap özetinin fotokopilerini de gönderdi.

Washington'un reaksiyonu fâni oldu. Fortas Wels'e telefon ederek gönderdiği bilgileri işteki gibi etti. Telefonca kırkbes dakika kadar konuşuyor. Fortas delecili sorular yöneltiyor. Wels de buntarı yanında cevaplandırıyor. Bir kaç gün sonra Fortas Cumhurbaşkanıyla iki saat süreli özel bir görüşme yaptı. Bu görüşmeden sonra sessizce, yaygarasızca bir takım olaylar ritku bulmaya başladı.

Amerikan gülâğimadek dâvaların içine batan Büyükelçi Faruk İran geri alındı. Büyükelçi Julius Holmes Tahrandan geri çağrıldı ve bunun hemen ardından sessizce dışişleri bizzatinden çekildi.

Dışişleri Bakanlığında İran masası çiçek hastalığına yakalandı ve sarsılmaya başladı.

Ve Cumhurbaşkanı Johnson'u kongreye gönderdiği yeni dış yardım program tasarısından İran'a ekonomik yardım fash çıkarıldı.

**IRANDAKI OLUMLU
KAZALAR**

Hayber Hanın New York Yük-

da şiddetli hücumlarda bulundular, fakat, Pehlevilerin banka hesabı üzerinde tek kelime bile söylemediler. Frank Connelly, Hayber Hanın iyi bir golf oyuncusu olup olmadığını, doğun tarihinin 1925'yi ya da 1922'yi olduğu New York'taki evinin yakılması sırasında 392 kat elbise yitirdiği sorunu üstünde açılan sigorta davasında doğru ifade verip vermediği gibi sorularla O'nun itibarlı bir kimse olmadığı hususunda zihinlerde kuşku yaratmaya çalışti. (Bu davayı sonunda Hayber Han kazanmıştır.) Fakat Connelly ibraz edilen vesikalardan dezeri üstünde en ufak bir fikirleri sürdürdü. Gerçekte Hayber Hanın çaprazlama sorusunda, Connelly'nin de işbirliği ve yardımıyla bu vesikalardan doğruluğu tescil edilmiş olsa. Bilirkişi zaptonun 250 nci sayfasında Wels tarafından suruf teşhis için verilmiş olan vesika listesi üstünde konuşurken Connelly söyle dedi:

«Bu teşhis için konulmuş olan 7 numaralı vesikadır (banka hesap özetli fotokopileri). Prensler olalar bunu bir itirazım yoktur, çünkü aslında bunun bir kopyasını almam ben de arzu etmektedim. Farzedelim ki...»

Wels, «evet, kopyalarını alacağınız, diye temimat verdi. Naip Kirschenbaum müdahale ederek, mahkemenin kopyalarını kendisi çıkaracağını söyleci. Zabitlarda sunular yazılıdır: «Dâvacının 7 numaralı, önceden teşhis içindir kaydi konulmuş olan vesikası dellî olarak kabul edilmiştir.

İrana yapılan Amerikan Yardımları ve yardımın yapılması izleyen günlerde paranın sarf biçimini gösteren 10 numaralı vesika hakkında da aynı biçimde işlem yapıldı.

Ifadenin Iranda alınması sorunu üstündeki tartışmaya sira geldiğinde, Naip Kirschenbaum, bir sorgulayıcının gayretkesiğinden başka bir anlam taşımayan bir delî getirdi. Kirschenbaum, dâvayı elin alındığında bir fikir edinemek için Wels, Hayber Han ve onların grubundan başka kimselerin İran'a gitmelerinin hâfları için tehlikeli olup olmayacağı hususunda Dışişleri Bakanlığının müthalâasını sormus. Bakanlık da İranın son derece güvenli bir ülke olduğunu, hiç bir tehlike sızdırmayacağıntı beyan etmiştir. Bu kanaati doğrulamak için Kirschenbaum, İran'a sefer yapan Pan American ve öteki hava yollarıyla de temas ettigi, onların hepsi de İranda hiç bir tehlike bulunmadığını pilotlarının başına berhangi bir sakincâ hal gelmemiş olduğunu bîlîfirdiklerini açıkladı. Pilotların hiçbirini Sah rejihimin tehlikeli bir muhalifi olan ve bu durumu çeşitli kerveler ilan etdikleri bulanı Hayber Han olmadığını göre, verilen bilginin son kısmı pek mantiğe uymuyordu. Ancak, Naip Kirschenbaum bilgilere tattıra edilmiş görüyordu. Bu hava içinde Hâkim Levey'e İranda ifade alınamasının son derece güvenli olacağı hususundaki kararını bîlîf'ecigini açıkladı. Bu karar Wels'in içermeye duygusunu içinde gazaba getirmesine yetti. «Benim Tahranın ortasında Mahmud'a Prens Fatma'yı sorguya çekebileceğimi gerçekten tasavvur edebiliyor musunuz?» diye kükredi. «Şah hâlinde burada açıkladığım hususları bilen bir kimse olarak benim oraya gitmemi düşünebileceğimi umuyor musunuz?»

Wels, Hâkim Levey'e içneleyici bir protesto yoluyla Orada İranda «çok garip kazalar» olabileceğini beyan etti. Bütün üzereine Mahkeme Wels ve Hayber Hanın İrana gitmek zorunda olmadıklarını, gitmedikleri takdirde de İranda hiç bir ifade alınamayacağını karara bağladı. Hâkim Levey, tarafsızın Paris, Cenevre, Londra ya da Tel Aviv gibi bir yanyüz şehre karşılaştırılabilceğini önerdi. Bu öneride Tahranın cevabı beklenmektedir.

DİSİSLERİ BAKANLIĞI TEMİZLENMELİDİR

Hukuki sorun simâlik gelip burada düşünenmektedir. Ancak, gelecek günlerde bu davâanın ortaya çıkardığı firfular öyle kendi haline bırakılacak cinsten değildir. Yıgünâ defilî mahkemeye verilmis ve zabıtâlara geçirilerek kamu oyuna malolmuştur. Bu doliller, Amerikan vergi yükümlüsünün yıllar boyu İrandaki ko-

kuşmuş, itamgâlı rejimin ayakta durması için ne denli fedakârlıklara girdiğini açıkça ortaya koymustur. Amerikan dolarlarının böylece toparlandıktan sonra bir kismi Amerikan vatandaşısı ile Amerikalı makam sahiplerinin servet sahibi olmaları içinde kulânlıklarını gösteren belirtiler vardır Amerika halkın, kendi vergilerden sağlanan das vardim paralarıyla kendi temsilcilerini nasıl etkilendirdiğini bilmek hakkıdır.

Amerika halkı, dış yardım programının sarın gülünç surâ kâfifine kesin ve sürekli bir darbe indirerek bu kişi de âdetimadıça bu bilgilere hiç bir zaman sahip olamayacaktır. Dışişleri Bakanlığı, Hazine Genel Müdürlük'te tanım edilen raporların çöguna «çok gizli» ve da «gizli» damgası vurmaya yetkili kalmıştır. Mİletvekilleri bile bu raporları okuyup incelenmele bulunduktan sonra küçük bir hastane ya da okul binası için milyonlarca dolar avrimei olduğunu, uygulama alanında okul ya da hastane diye bir şebe hâli görülemediğini kamu oyuna açıklasalar, Amerika Birleşik Devletleri esnâvajı salarını ihlal ederek devlet güvenliğini tehlîkeye düşürmek gereksivile suçlanabilirler. Bu akla, hâvalasına sihâz sersemce bir terilotür. Bir hava alımı bir deñizaltı fışsüyle ilâî bilgiler askerî rövânden gizli savılabılır. Ama, bir baraj, bir karavolu, bir okul, bir İskân protesti bir hastane gibi alelade ekonomik yardım prejeleri ile ilâî bilgiler üstüne kamu güvenilirliğini saflama gereklisivle esrar nerdesi örtülmüşen akilla, mantıkla bağıdaştırmak imkânsızdır.

Hâlen son derece aplatca bir tutum karşısındayız. Mart ayı başlarında Hazine Genel Müdürüne Kongre'ye gönderilen bir raporda, hâlen İranda uygulanmak olan bir çok yardım projesinin aslında programda bulunmadığı ve tahsis yapılması gerekmeyen alanlara para verilmiş olduğunu belirtilmektedir. Bundan sonra rapor müşhem bir hal alarak sona eriyor. Gerçekler tamamen açıklanamıyor. Dışişleri Bakanlığı bu yolu tercih ediyor. Yântı ne var ki, Dışişleri Bakanlığı Amerika halkın ve kongrenin efenosu Jeşîl, onun hizmeti kârîdir. Yassalar böyle divor Bu Bakanlık Kefauver tipi bir adamın zâlitâna muhtaçtır. Kongre, iki vildanberi bulanık suda balık avlayanlar ve onların çevirdikleri dolalar hakkı veterâncı çok delil toplamıştır. Şimdi hârekete geçmenin zamanıdır.

A. KADİR'in

ÜÇ YENİ KİTABI

BUGÜNÜN

DİLİYLE

HAYYAM

Hayyam'a en yarası bit

Türkçele yâzır sil

İki baskı:

5 lira 10 lira.

BUGÜNÜN

DİLİYLE

MEVLANA

İkinci baskı da kısa zamanda tükeneen bu kitabı üçüncü baskı da genişletilmiş olarak çıktı. Fiyat: 5 lira.

HOŞGELDİN

HALİL

İBRAHİM

(Sürgünük Şîrları)

Genişletilmiş ikinci baskı:

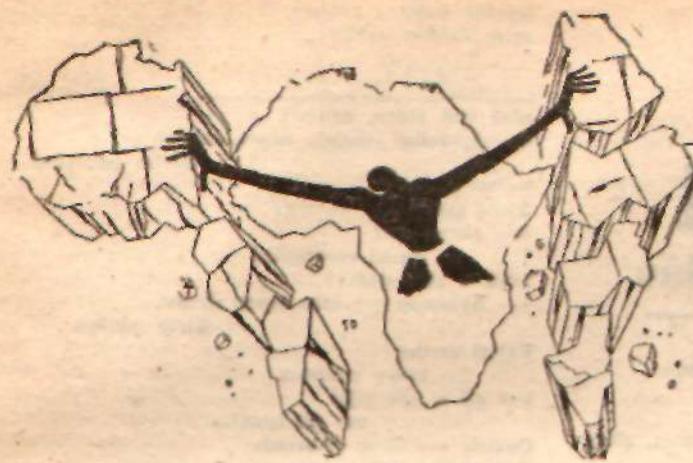
Fiyat: 3 lira

Kitapçılarından arayınız.

Odemeli, ya da posta pulu kartlığında gönderilir.

Adres: P.K. 58 - Beyazıt

Yön - U76

UYANAN AFRIKANIN MESELELERİ

Yeni bağımsızlığını kazanmış Afrika milletleriyle hükümlerinin baş düşüncesi ekonomik kalınmanın nasıl gerçekleştirileceğidir. Sömürge idaresinin boyundurduğu kurtuluş 200 milyon Afrikalı bugün hayat seviyesini nasıl yükselteceğini, insancıza yükseltmeye nasıl gireceğini araştırmakla meşgul.

Afrikalıların ekonomik gelişmesinde rol oynayacak potansiyelini değerlendirmek için ilk önce bugünkü ekonomik ve sosyal durumu incelenmek gerekiyor. Afrika kıtasının nüfusu sağlı yukarı 260 milyondur ki bu, dünya nüfusunun %8 ini temsil eder. Yüzde 75'i ise dünya yüzündeki toprakların 1/4 ü kadardır ve hem toprak listisi hem de toprak listesi servetler bakımından son derece zengindir. Çağdaş endüstrinin temelini teşkil eden madenlerin çoğu Afrikada bol ve mevcuttur. Enerji kaynakları daha da zengindir: güneyde kömür, kuzeyde petrol ve gazlar, batıda ve doğuda beyaz elmas denilen su enerjisi bulunur. Dünyanın en müzランスı ve geniş ormanları arasında da maddeleri ve ham madde bakımından tarıma elverişli genel topraklar vardır. Buralarla kakaо, kahve, arazi, pamuk, tütün, mısır ve çay yetişir.

Bu olasılıklı tabiat enginliğine karşılık, Afrikalıların dünya üretimindeki payı %2 den ibaretir. Bütün kıtanın yıllık üretimi toplamı ortalaması 25 milyar dolar değerindeki tabiatı da bu, yalnız başına İngiltere Birleşik Krallığının yıllık gelirinin yarısını karşılar.

Yukarıdaki rakamlar Afrika milletlerinin ekonomik gelişmesi alanında ne getin meşelerle karşı karşıya bulunduklarını göstermek bakımından manidar. Sömürgecilikin mirası olan bu durumda Afrika milletlerinin savasın aneak bir kaşındanberi başlamıştır. O zamana kadar Afrika, Batı'ya yiyerek ve ham madde ithâsiyi karşılayan büyük çiftlikler hâlinde İtalya ediliyordu. Kiyimetli madenler de topraktan çıkarılmış Avrupa fabrikalarına gidenmeye gönderildi. Tarım ve maden işçilerinin ücretleri gayet düşüktü. Sömürge ekonomisinin özelliği olan ham maddeyi ucuz istihal edip Avrupa İhracatı, ve aynı malın fabrikada imal edildikten sonra Afrika'ya getirilip satılmıştı. Sekilde dönen gari Afrika halkları bu bulundukları yerden her adım stepte ebebe kigürenerdi. Üstelik, ham madde üretimi ne kadar coğalrsa coğalsın, bu maddeyi fiyatlarına göre daha yavaş yükseldiğinden, Avrupa ile alı veriste Afrika daima zararlılığındır. Birleşmiş Milletler FAO teşkilatının 1960 yılı istatistiklerine göre, Afrikalıların yarısı İhracat ile işlenmiş tahta veya İthalat arasındaki fark —Afrika aleyhine olarak— 100 milyon dolara yaklaşır.

Bu devletler ile az gelişmiş ülkeler arasındaki bu çeşitli iş bölgüllerinin sonucu olarak Afrika, en basit manuel maddeleri bile Avrupadan satın almak zorunluluğunda bırakılmıştır. Mesela eski Fransa Batı Afrikası da hala piyasada satılan tutkal işçileri üzerinde (En lyl Senegal, Lüksemburg, Fransa) imal edilmişdir) etkili görüldür. Kola ve tufak ham maddesi Senegalden Fransa götürülmüş, orada işlenerek konur, tekrar geri getirilerek Senegale'ye satılmıştır. Liberianın baskını Monrovia'da yeni yapılan büyük bir otelin bütün işi malzemeleri, ciivî ve varneçaya kadar, Amerikanın İthal edilmişti ve Liberia'nın geri sanayi du-

rumu Afrikada bir istisna değildir.

Göründüğü gibi, Afrika kıtasının sanayileşme bakımından henüz emekleme çağında. Bütün kıtanın tüm sınıflarının net değeri 2,5 milyar dolar kadardır ki bu rakam tek başına İsviçre'nin yıllık sanayi üretiminden daha azdır. Kaldı ki bu 2,5 milyarın üçte biri maden işletmesinden. Stekli de birde kılıç sanatlarından Meydanı geldiğine göre, çağdaş anadolu sınıflı üretim ya da fabrika manuel olarak Afrika aneak bir milyar dolar değerinde endüstri üretiminde bulunuyor demektir. Bu ise Güney Afrika haric tutularak milyar toplamının sadece %5 ini kapsıyor.

Sımdı madalyonun öbür yüzünde yani İthalata gecelim: Afrika'nın 1 milyar dolarlık sınırlı üretimi karsılık 5 milyar dolarlık manuel İthalatı vardır. Bu İthalatın büyük kısmını yakın zamanlarda kadar, ham maddesi Afrikadan çıkarılan tüketim maddeleri teşkil etmektedir. Mesela ilk yıl öncesine kadar Gana ve Sierra Leone gibi ülkelerin tüm İthalatının %16'sı yiyerek maddeleri idi. Elbette gıda maddesi yerine sınırlı manuel İthal etmek mümkün deildir ama sanayileşme bu çeşitli problemlerin çözülmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bir örnek alalım: Birleşmiş Milletler Ekonomik Komisyonun Afrika ekonomisi üzerinde yayınladığı

Aralık 1962 tarihli raporda Afrikalıların durumu Hindistan'a kıyaslanarak söyle deniyor: «Hindistan da her yıl büyük bir hızla coğalan nüfusu dışardan İthal edebilecek bugdayla beslemek gereklere bunun bedeli bes yılda yaklaşık olarak 1 milyar dolar bulacaktır. Oysa Hindistan mağazalarında her yıl büyüğe yaklaşan 16 milyar yiyerek maddeleri İthal etmek mümkün deildir ama sanayileşme bu çeşitli problemlerin çözülmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bir örnek alalım: Birleşmiş Milletler Ekonomik Komisyonun Afrika ekonomisi üzerinde yayınladığı

Bu örnekler az gelişmiş memleketlerde temel endüstrilerin kurulmasıyla birlikte milli ekonominin kazançlı gelişmesi günde göstermek bakımından önemlidir. Nitekim Siyah Afrika milletlerde sanayileşme yoluna girmenin meşelerini eşzamıya başlasmışlardır. Gine, Gana, Mali gibi ülkeler sınırlı madde fiyatlarına göre daha yavaş yükseldiğinden, Avrupa ile alı veriste Afrika daima zararlılığındır. Birleşmiş Milletler FAO teşkilatının 1960 yılı istatistiklerine göre, Afrikalıların yarısı İhracat ile işlenmiş tahta veya İthalat arasındaki fark —Afrika aleyhine olarak— 100 milyon dolara yaklaşır.

Bu devletler ile az gelişmiş ülkeler arasındaki bu çeşitli iş bölgüllerinin sonucu olarak Afrika, en basit manuel maddeleri bile Avrupadan satın alınmak zorunluluğunda bırakılmıştır. Mesela eski Fransa Batı Afrikası da hala piyasada satılan tutkal işçileri üzerinde (En lyl Senegal, Lüksemburg, Fransa) imal edilmişdir) etkili görüldür. Kola ve tufak ham maddesi Senegalden Fransa götürülmüş, orada işlenerek konur, tekrar geri getirilerek Senegale'ye satılmıştır. Liberianın baskını Monrovia'da yeni yapılan büyük bir otelin bütün işi malzemeleri, ciivî ve varneçaya kadar, Amerikanın İthal edilmişti ve Liberia'nın geri sanayi du-

Kikwit Mektupları

KIKWIT ARŞÖVEKİ

Dr. Niyazi Tunga

(Kongo'dan yazıyor)

Mesam üzerinde camdan bin dinya, yanında Meryem'in filinden bir heykel, bir köşede incili tesbih, numur ve bir küçük kampana. «Pepsie - Cola» işçiliğe bu zikkimden dolu bir burdak. Kikwit «arsöveki» arasında yalnız başına oturuyor. Beyaz uzun entarist, gözafice renkli belindeki kuşağı ve bileğindeki saatin tasması, göğsünde isıkları yanıttaşlarından madalyaları ile Kikwit arşöveki kılıç düzeneğini kurduğu masasında «Pepsie - Cola» işiyor.

Bu Kongolu arşövek düşpedir bir aklı hastasıdır, zararsız takımı da bir aklı hastasıdır. Eğer Kongo'da incili örgütü değil de meselâ Kur'an örgütü olsaydı.

Kongolu Kikwit arşöveki Kongo'nun Kikwit «duman» i oğurdu hastahlığı öyle teperdi. Demek isterim ki hastahlıklar bille sosyal dizeyin aynaları oluyor.

«Cercle Kikwite» deyiz. Burası Kikwite tüketim maddeleri satan garşının bir köşesinde Kwolu nehrinin kenarında olan bu carşıda «Union Miniere» in akrabaları iş kurmuş. Akrabo şirketlerin memurları «Cercle Kikwite» de şimdî tenis oynayacaklar.

Eğri bacaklı, dicensiz yapıb bir kaç şirket memuru kisa kollu beyaz gömlekleri, kisa pantolonları ve beyaz corapları beyaz ayakkabıları ile ellerinde süzgeç gibi bir seyl salıharak yapmacık çalmaları masaların arasında dolaşmaya başladılar. Bu sıradı Kongolu işçisi büyük bir alışkanlıkla tenis alanında ağır gerileyordu. Ve tenis oyuncuları işte bu Yulu'nun kaçığın dan söz ediyor Kikwit arşöveki Nutuk, kılıç kampanamı en girdamasi ile bitti Arşövek masaları dolaşıyor. Bir dea da hâlâ dizeyin aynaları oluyor.

Ama durun... hemen karar vermeyin. Kikwit arşöveki bize doğru yöneliyor, özel bir nutuk vermiyor. Kılıç beşleri resimler çıkartıyor. Kılıç beşleri resimlerde her yıl Vatikan'dan aldığı oydurma misyonları gösteriyor. Resimlerde incili hikâyeleri var. Incili bu renkli hikâyeler resimler arasında sılay beyaz üzerine bir resmi gösteriyor, göstermek istemiyor gibi.. Sz gönüllerinizde. Yüz gözleri yer çekimine doğru ve buna karşı tutumunu olduğunu gösteren gözükleri ile... Regim altında «Gizenga Antoine» Genel Başkan yazılı bir Kongolu.

Gizenga'yı bütün dünyayı şokludur. Kikwit beşlerinde günde 15-20 ton kalkanın tamamı. Bu büyük adam canını ortaya koymasını da adımlarını atmasını da bilir. Açık kapı vermiyor. Aşırıda daha coğunu istiyor amma, dedim ya adımlarını atmasının biliyor. Bu nedenle Afrika birliğinin istiyor.

Afrika birliğinin istiyor: Halkın emeği, işçinin yemesi, kırnak mak için, sözün kısa ınganın işin tarafından sümürlümesine son vermek için böyle bir bir-

pioneerin uygulamasına başlamışlardır. Gine, Gana, Mali gibi ülkeler sınırlı madde fiyatlarına göre daha yavaş yükseldiğinden, Avrupa ile alı veriste Afrika daima zararlılığındır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin raporundan:

Afrikalıların endüstrilesmesinden bahsederek bir noktaya daha işaret etmek gerekiyor. Bugün kıtada 36 bağımsız devlet vardır. Yakında bunların sayısı 50'ye kadar olacak. Eğer bu 50 devletin her biri —ki bazılarının nüfusa bir kaçı yüz binin aşmaz— aynı

sanayileşme yoluna gitmeye kararlırsa, büyük güçlerle çalışmalara mukadderdir. Bunun yerine devletler arasında ekonomik işbirliği, bölgeler anılgımları ve nihayet bütün kıtayı kapsayan bir planlamayı göze almak gereklidir. Oysa Afrika, Batı devletlerinin geçen yüzyıldaki sanayileşme temposuna uyduğu takdirde bugünkü Avrupa ekonomik düzeyine ulaşması için tam 100 yıl beklemek gerekecektir. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin

lik ıslıyor Lumumba ayı yönde idi. Kongo çapındaydı. Giesecka Afrika çapında.

Lumumba ölüdürdü. Giesecka da öldürülüp Mostafa Ke'maller, Lumumbalar Gieseckalar ortaya çıktılar... Burada bir Kongo izlenimini anlatmak istermek.

Yeşil yaprakları mor çiçekle bir bir gesti of ki öbek öbek Kongo nehrinin akıntısında Kongo nehrini kapiarcasına beraberce akıyor. Bu bitkiyi bir pazar getirmiş Kongoya. Getirdiği tohumları evinin bahçesine ekmiş. Oyle cogahmış ki, bu bitki başlamış her bitkiyi ortadan kaldırılmaya. Bu bitkinin tohumları tanırın ki, yürüyor, koşuyor, uçuyor... Kongoya yayılmıştır. Nehir ulaşımında pervaşenlerle sarıyor; Uretimler alıp kagran gemilerin pervaşenlerine sarılıyor. Ne yapıtlarla bu bitkiyi ortadan kaldırırlar.

Kikwit arşöveki daha bir giriçi kampanası ile para saymakta yorulmazken arasında dolasta Kikwit bitkisinin bir sevinçli maskotu, ne yaptığı bli be bilmese de emegin kullanıldığı veya Kongo leş söyleye. Üm Kongolu işsizlik bilincine varmaya dek bu böyle silripe gidecek.

Kikwit'in dört bir yan devrimcilerle kusatılmış. Kikwit'ne devrimci değil? Kikwit'in dört bir yanında sermayecilerin jandarmaları dolgun içeri alarak kurgulu mermi salan namuların ok ve mızraklarından başka bir aracı olmayan devrimciler karşı yürüttüler. Demek isterim ki Kikwit'in anıltısınız Kikwit devrimci olacak.

Evet, Kikwit'de mermi patlalığı ap Kikwit'ten devrimci olacak. Çünkü Kikwit'in işsizlik varır. Bizim memleketi köy koşulları içinde yüzlerimiz bin nüfuslu koyum ve sonram dilişti.

Kikwit, eyaletin adıyla Kiwulu, devrimini beşlidir. Her ne kadar devrimciler Kuzey - Doğu'ya kaydırılsa da Kiwulu devrimciler dayanıyo olacak. Kiwulu'da orman üretimi bitirilmiş Kiwulu'da üretimi, şirketlerin çatıına kullanıldığı ve Kiwulu bir kilometre karedede 70 Kongolu'nun yaşadığı düşünen, öte yandan olacaklara sil karar verin.

Kikwit'te yaşayan Kongolu'lara içine henüz girmemiş. Arabalar varsa belki de daha bir şeyler ekleyebilirim. Ne olup ne gidiyor buralarda Kikwit arşöveki anıltısını hiç bir şey anlatılmış olmuyor.

Hoc görürüğünize saygınlı. Sakın konu aradığını kamuza kapılmasın.

Sağlık hizmetleri ni vererek memleketi kurtaracağın sananlar sümürgeci dizenen oyununa katıldırmış bilмелidir. Su kadar bir yıllık tarhimizin bir yıl yıl tarifi bile olmayan Kongo'da sajik düzeyi çok daha ileri. Bu düzeyin nifellini Kongolular uyguluyor. Afrika uyuyor. Bile, Afrika'dan önce uyandırmayı umuyor.

Dr. Niyazi TUNGA

Nâzım Hikmet üzerine Notlar

Dilin kullanımı ve «Temiz Türkçe» denemesi

Selâttin Hilâv

Nâzım Hikmet, dili sadece bir anlatma aracı olarak kullanmaz. Ulusal dilin çeşitli ürünlere, onun üzerinde, sırın kurulmasına yararı olan nesnelerdir. Başkalarının deyişlerine ve kelimeye birer nesneye yaklaştırmak gibi yaklaşarak onları kendi söyleyisini içinde hem eski tâdlardan ve çağrımlarından (tedâllerinden) yoksun kılmanın hem de daha yüksek bir düzeye ulaştırarak yanı aşarak kullanır. Bu tutum, Nâzım'a gelenekle verilmiş bir biçimde bağı kurmasının imkanını sağlamıştır. Böylece Nâzım, kendi söyleyisini orijinalliği ile ulusal dilin sunduğu sayısız ürünün devrini-kapamışlığı arasındaki çelişmenin ötesine geçmiş; bu ürünlerini onlara yeni bir aniam yükleyerek silrinin bütünlüğü içine yerleştirmiştir. Söz gelim, şur enkusursuz örneklerini vermiş olmasından ötürü artık olduğu gibi ele alınması kabil olmayan halk silrinin yeni bir öze yöneterek ve başkalmasına (İstihaleye) ugratarak efe alır. Bu efe alısta halk silri öz tadını kaybetmediği gibi Nâzım'ı bu silrin poezi içinde kaplı kalmaz. Bu yaratıcı diyalektik, şairin, Türkçemizde rastlanan başka deyiş biçimlerine karşı benimsediği tutumda da görürür. Once Nâzım'ın silri ile halk silrinin ve deyişlerinin ilintisini gösteren bir kaçı örnek verelim:

Ortada demiryolu,
sağ yanında Karaşehir;
solda fabrikaların
duvarları yükselsin.

Karşıdan fayton gelir,
İçinde Bayram Oğlu.

Bağlanmış kolu

Bayram Oğlunun...

Karşıdan fayton gelir,
İçinde Bayram Oğlu

Jandarma sağı,

Jandarma solu
Bayram Oğlunun...

Kolunu bağlamışlar
kanadı kırık değil,

Gözünde toplanan
hükürk deñil

Gözleri ışık dolu

Bayram Oğlunun...

Karşıdan fayton gelir,
İçinde Bayram Oğlu.

Glümdey yolu

Bayram Oğlunun
Bayram Oğlunun...

(Bayram Oğlu. 1927)

Erzincan Depremi İçin yazdığı aşıttan:

Uyanıp kaçamadılar,
Kus olup uçamadılar,
Ağlıdı kuyular kimse inmez,
Erzincan beygiri rahvandır amma

ölüle bînemez.

Yanyana sırt üstü yatan ölüler.

Kurtuluş Savaşı Destanı'ndan:

Erzurumda kavaklar balam,
Erzurumda kavaklar tane tane
kavaklıarda tane tane yapraklar
ve terden ve toz dumandan ve sinekten geçilmez
Erzurumda yaz gelip de başı mirdi sıcaklar,
Erzurum düzdür, topraklar damla,
Erzurum güzelleri gleyer balam

Inceçik akyünden ehram.
Yürek boyun bükür balam
Erzurumlu türküler.

(Kurtuluş Savaşı Destanı - Yön Yayımları. 1965)

Nâzım Hikmet, «Bedreddin Destanı»nda (1936) on dört ve onbeşinci yüzünün bozulmamış düzeyi Türkçesinden ve konusuna dillinden yararlanıyor. Bedreddin'in ve mûridlerinin hikâyeyini, şiirlerinde 1932 yılına kadar görmege alıştuğumuz dille değil deşik bir söyleyle anlatıyor. Bu onun, yeni bir aşamaya (nerhaleyeye) geçişinin beigelerinden biri olduğu gibi dili sadece bir anlatım aracı olarak değil «nesne», olarak da kullanımının en açık örneğidir. Şair, Türkçenin bir yana atılmış imkânlarından birini, konuya uygunluğunun da gözünden tutarak kullanmış ve yeniden değerlendirmiştir. Ayrıca şairin, kulağından bu eski deyiş biçimle, okur bâkımından, «yabancılaştırıcı» bir etki de yaratarak, konu ve kahramanlar ile aramızda bir uzaklığın bulunmasının ve onları yargılamamızı imkân ortaya koymaktır. Çağdaş epik sanat anlayışının temeli olan bu «uzakta-tutma» (distançasyon) teknikine Nâzım'ın yıllarca önce sık sık başvurmuş olduğu çeşitli eserleri daha yakından incelendikçe ortaya çıkaracaktır. Simdilik, Nâzım'da çok önemli bir rol oynayan alaycılık (humour/istihza) unsurunun da bu yönde kullanıldığı söylemekle yetinelim.

«Bedreddin Destanı»nda, dilimizin belli bir imkânı degerlendirdiği gibi eserde müsra dîrençle yazılmış tek parça da, başkalasma uğratılmış bir «gazel» biçimde içinde ortaya konmuştur:

1.

Sedirde al yeşil, dal dal Bursa İpekli,
duvarda mavi bir bahçe gibi Küfahyalı çiçekler,
gümüş ibriklerde şarap,
bakır lengerlerde kızmış kızular nar idi.
Or kardeşi Musayı ok kırlışıyla boğup
yanı bir altın leğende kardeş kamyia apteş olarak
Çelebi Sultan Memet fahfa çikmış hünkar idi.
Çelebi hünkar idi amma
Al Osman Ülkesinde esen
bir kırıkkılgı, bir ölüm türküsi rüzgarı idi.
Köylünün göz nuru zearet
alm teri timar idi.
Kırık testiler susuz
su başlarında bıryık buran sıphâiler var idi.
Yolcu yollarda topraksız insanın
ve insansız toprağın feryadını duyar idi.

Ve yolların sonu kale kapısında kılıçlar gakurdar
köpükli atlar kigner iken
çarşıda her ionca kesmiş kendi pirinden ümidi
tarûmar idi.

Velasî hünkar idi, timar idi, rüzgarı idi, ahuzar idi.
Aynı eserden başka örnekler:

Duyduk ki...
Bu işler duyulur da dormak olur mu
Bir sabah erken,
Haymanas ovasında bir garip kuş öterken,
sıkka bir söğüt altında zeytin danesi yedik.
»Varalımlı
dedik.
Görelim,
dedik.
»Yapışıp
sapanın
sapına

şol kardeş toprağını biz de bir yol
sürelim, dedik.
Düşük dağlara dağlara,
aşik dağları dağları...

sözü ben aldım, dedim:
— Ayasulug şehrîn kapısı nerde?
Göster geçeyimi

Kalesi var mı?
Söyle yakıym,
Baç añaclar mı?
De ki vermemi!

Sözü O aldı, dedi:
— Ayasulug şehrîn kapısı dardır.
Girip gitmez.

Kalesi vardır
kolay yıkılmaz.
Var git al atı yiğit
var git işnel..

Dedim: — Girip gitmez!
Dedim: — Yakup yakarımı!
Dedi: — Yağış kesildi
gün ağarıyor.

Cellât All

Mustafayı
çağırıyor
Var git al atı yiğit
var git işnel..

Nâzım'ın eline aldığı ham maddeyi nasıl değişiklikle ugrettigini göstermesi bakımından bir metni ve şairin bu metni kendi şiir haline getirdiği zaman elde edilen sonucu karşılaştırmak yararı olur:

Metin:

«Mutekitlerimle fleme malikyet için zehur ve huruc edecigim. Ve kuvveti ilim ve surri tevhidin tâhâkî ile ehl-i taklidin kavanını millet ve mezheplerini îbtâl edeceğim. — Hîli Bîhîst sahibinin seyhîn ağzından naklen M.S. terecmesi:

Bu cümleler, Nâzım'ın şiirinde söyle dile geliyor:

— O ateş ki kalbimin içindedir
futușmustur
gönden güne arhyor.

Dövülmüş demir olsa dayanmaz buna
eriyerek yüreğim...

Ben gayri zehur ve huruc edeceğimi
Toprak adamları toprağı fethe gideceğiz.
Ve kuvveti ilim, surri tevhidî gerçekleştirebilir
biz milletlerin ve mezheplerin kanunlarını

İptâl edeceğiz..

Nâzım'ın «Bedreddin Destanı»na kaynaklık eden eski metinleri nasıl kullandığım göstermek için Negri Tarihi'ne (Kitab-ı Cihan-Nâme, Cilt II, T.T. Kurumu Yayınameinden, III-Seri No 2 b) ve Aşık Paşa Zâde Tarihi'ne (İstanbul - Matbaası Amire, İller 1332) bakmak ve karşâstırmalar yapmak gereklidir. Bu metinlerin dilini göstermek amacıyla bazı pargalar verelim:

Söyle rivayet olunur ki, ol vakit-ki Sultan Muhammed karındaşı Musa Çelebi'nin Işin tamam etti andan Simavne kadısı oğlu ki Şeyh Bedreddin derlerdi Musa Çelebinin kazaskeriydi Sultan ana ulufe tayin edip Iznik'e sürmüştü ve bu Simavne kadısı oğlunun bir kefîhdası var idi adına Börklüce Mustafa derlerdi ol Karaburuna varıp ol vilâyette hayli bâri mûralîlik edip Aydin vilâyetinin ekserin kendüye döndürüp ol yerde velâyet dâvâsına edip halkı ibâhet mezhебine dâvet etti. Hattâ illerde meşhur oldu. Simavne kadısı oğlu anı iştecek kaçip İsfendiyara varıp andan gâmiye binip Eflâke geçip andan Ağac denizine varıp makam tuttu. Sultan Muhammed dahi bunların fesadın işidip Beyazid paşa Börklücenin üzerine gönderdi. Bunlar dahi Karaburuna varıp buluşup mübâläğe çenk ettiler...

(Sayfa. 543)

Aşık Paşa Zâde'den :

Simavne kadısı oğlu kim Iznik'e geldi, Mustafa Aydin iline vardi, andan Karaburuna vardi. Ol vilâyette hayli mûralîlik eyledi ve ol vilâyeten çogun kendüye döndürdü. Sultan Muhammed Han dahi, Bayezid paşa oğlu Murad han ile bile gönderdi, vardılar Karaburunda Börklüce bulustular, mübâlağâ ceneb olundu, iki taraftan hayli adam kırıldı. Ahir Börklüceyi parıldalar ve ol vilâyeti teftiş ettiler, giderceklerin giderdiler, bey kullarına timar verdiler. Bayezid Paşa yine Manisa'ya geldi, torisk Kemal'i andı buldu anı dahi anda astı.....

(Sayfa. 91)

Eski deyişlerin kullanılması bakımından «Tebâhûr Sûresi» (Yön, Sayı 115) ve «Âlâmîyet Sûresi» de ilgi çekicidir. «Âlâmîyet Sûresi» nden:

Yedi kat yerin altından uğultular geliyor.
Çok âlâmîyet belirdi, vakit tamamdır.
Haram sevâboldu, sevap haramdır.
Aç kurt, fahfayı bir yol daha kemir
çekin ki körükler,
Çok âlâmîyet belirdi vakit tamamdır.
Duyuldu kim       sahîp kâr edile,
kendi kendilerin reddü inkâr edile,
ve duyuldu kabûjuna «fik» ettiği civcivin.

Yedi kat yerin altından uğultular geliyor.
Medet yoktur, bakma geri,
kantarma zapteyiyesi oldu beygiri,
Çikmamış üzengiden ayağı yok mu?
Kan sızar, çak olmuş, dudağı yok mu?
Gider, böyle gider dahi gider
bu âfes yolların durağı yok mu?
Bu yol orda biten yoldur,
«Tûrâbolmak ne müşküldür..»

ENGELS'E GÖRE Tabiatın Diyalektiği

SOSYALİST DÜNYA Görüşü

DIYALEKTİK MADDECİLİK

Yazar: Henri LEFEBVRE

Basında çıkan bu kitabı yeren bir yazar da bili: «Tarihi maddecilik'in on binlerce sayfa bütünü dahi «sosyalist dünya görüşü» nü öğretme bakımından bu küçük kitabı kadar pratik ve eilverili olamazdı» denilmesi kitabin önemini göstermektedir.

3 Lira

4 Lira

(YON - 068)

HÜR YAYINEVİ — Cağaloğlu Yokuşu, 43 — İstanbul

BİR SOSYAL YAPI İNCELEMESİ

(*Kapitalist Toplumda Sınıflar*. Maurice Bouvier - Ajam ve Gilbert Mury, «Sosyal Yayınlar» 9. İstanbul 1965)

Sosyal meselelerin geniş olude tartışılmasına başlandığı su dönemde, sosyal yapıların ve fenomenlerin mahiyetlerini, unsurlarını ve gelişmelerini bilmekset bir şekilde (hareket ve oluşum halinde) tanımak bütünlük önem kazanmaktadır. Yerli incelemeler ve araştırmalar bu alanda henüz doğrudan bir tazeye erişmediz de göre, batılı oğlun ve düşünülerin vardıkları sonuçları dikkatle izlemek gereki kendini duymaktadır. Yakın zamanlar kadar dillimize çevrilen eserlerin bu boşluğu doldurduğu söylememez. Resmi bilim çevrelerine yayanınan eserlerin bile konuya avduluk getirecek nitelikte olduğunu söylemek ne yazık ki zordur. Ancak 27 Mayıs sonrasını canlı ortam için de yapılan çeşitli çevirilerin müzdeki dönemde sosyal meselelerin gitgide daha büyük ölçüde bilimsel temeller üzerinde ele alınacağı umundunu verecek zenginlikte ve derinliktedir.

Şimdide kadar ekonomi - politik tarih ve felsefe alanında; Kapitalist Ekonominin Temküdü, Sosyal Yayınları; Ekonomi Politik, Ataç Kitabevi; Sosyalist Düşünçenin Gelişmesi, Sosyal Yayınları, J.P. Sarre ve Marksizme Sosyal Yayınları; Sosyal Dünya Görüsü, Hür Yayınları; Marksist Düşünçenin Temel Meseleleri, Sosyal Yayınları gibi beşinci başlı çeviriler yayınlannmıştır. Sanat alanında ise Gerçekçilik Açıından Kafka, Hür Yayınları ile Sanat ve Sosyalizm, Sosyal Yayınları, bu dönemin en önemli kitapları. Bunlara karşılık, sosyoloji alanında belli bir tarihi varlığı olanın bilimsel değer taşıyan önemini bir eser yayanınanmıştır. İki Fransız sosyologu tarafından hazırlanan Kapitalist Toplumda Sınıflar adlı eserin dilimize kazandırılmasıyla bu boşluk kısmen doldurulmuş oldu.

Kitabın ilk önemli yanı şu: Burjuva iktisatçılar incelemelerinde esas itibarıyle metalar - arası ilişkiler üzerinde dururlar. Burjuva sosyologalar ise sosyal yapı incelemelerini getirip çoğulukla kendisi açıklanmaya muhtaç bir takım soyut kavramlara (kollektif

oijnç v.b. gibi) dayandırırlar. Oyle ki, sosyal gerçek anlamak için ilgilenen, zgilen ve kata yoran insanın donuk hareketler ve günlük yaşamıyla ilgiz bir görünüşe büründür. Oysa Kapitalist Toplumda Sınıflar'da, gözlemler ve açıklamalar metalar - arası ilişkilerden insanların arası ilişkifere doğru kaydırılarak derinleştirilmekte, böylece insanların arası ilişkiler gerçege dayalı, hareketli (gelisme halinde), tarihi ve insanlı muhteva içinde gözlet önüne serilmektedir.

Kitabın ikinci önemli yanı, sosyal yaşamı ve varlığı parça parça birbirinden kopuk tezahürle rıyle ele alacak ve insan soyu ile tabiat arasındaki dialekтик catışma zemini üzerinde bir bütün halinde ele almıştır. Böylece emek hem meta vâriîci hem de ozzat insanı, vanı insanı varlığı varatıcı ve gelişirici vâriîci ortaya çıkmaktadır. Buradan volta cı kilarak değer teorisi açıklamakta ve değerin iki yönü yanî kullanım değeri ile müdahale değeri arasındaki dialektik ilişkili belirtilemektedir. emeğin sosyal is organizasyonu ve sosyal yapıyı nasıl şartlandırmaktadır.

Eser, sosyal fenomenleri ve olusumları ekonomik vakıflarla açıklayan bilginleri eleştirerek bu davranışın bir doğmatizm olduğunu söyleyen burjuvazia sözcülerinin bu iddiasının yanlışlığını ve asılsızlığını açıkça göstermektedir.

Eserin daha sonraki bölümünde üretim faaliyeti içinde sosyal sınıfların tarifi yapılmakta ve sınıflar sınıf tarifindeki unsurlar sibektil - değerlendirmelere yer bırakılmadan, birer birer incelenmektedir.

Daha sonra sosyal sınıflar ile sosyal çevreler arası (ve şehirde köy arazindaki), dialekтик ilişkiler üzerinde durulmaktadır. sınıf bilincin ve ideolojinin mahiyetleri ve olusumları berrak bir görünüleme açıklanmaktadır; sınıf bilinci ile politik örgütlenme arasındaki ilişkiler işaret olunmaktadır.

Ekonominin düzeye deki mücadele

ile politik düzeydeki mücadele, mahiyetlerine işk tutan olaylarda, Türkiye'de işçi sınıfının son yıllarda örgütlenişini ve mücadelelerini daha açık bir biçimde kavramaya ve değerlendirmeye imkân veren önemli gözlemler ve yargilar yer almıştır. Sendika faaliyetlerinin hangi sınıra kadar el kılı olduğu politik aksyonun bu faaliyeti nasıl tamamlayıp geliştiğebilceği bu bölümde açıklanmıştır.

Kapitalist Toplumda Sınıflar'ın işlediği meselelerden en ilgi çekeneinden biri, kapitalist sistem içinde genellikle solumlu ücretler kitleleri içerisindeki çeşitli gruplarla mahiyetlerin açıksayan ve farklılarını belirten bölümde yer almıştır. Bu bölümde İşçi kimdir? Mühendis işçi midir? Memurun durumu, bu bakımından nedir? v.b. gibi önemli sorulara cevap verilmektedir. Ayrıca sosyal mücadele içinde işçi sınıfının önemi de ele alınmaktadır. Ayrıca sosyal sınıfların mahiyetleri, açıklanmakta ve işçi sınıfının tarihi görevi sorusu da sormektedir.

Kitapta son olarak, emek ile ihtiyaç arasındaki ilişkinin mahiyeti emek ile ihtiyaç arasındaki denge sizliğinin sebebi olduğu yabancılaşma biçimleri üzerinde durulmaktadır ve bu dengesizliğin tabii gelişim yönünde bilimsel ve insancıl bir perspektif içinde giderilmesinde ve aşamasında işçi sınıfının görevine dokunulmaktadır.

Bugünün diliyle TEVFİK FİKRET

KUTBA DOGRU

Önünde karlara batmış bir gök, sen gidersin, o gider, ardında celme takan bir ugarlık, hasedinen caşlar, kendini yer. Yürü; Ağzıları bıçak açmaz. Dur: Önce ışık, sonra yuha! Ama bütün bu kahru karşılığı ne?

Bilim dünyasında büyük bir ün ha? «Duydunuz mu?» denecik varın, «Duydunuz mu?» Kutup noktasına varmış filan adam. Bu basarıya eremedi simdiye dek hic kimse.»

- Bir ün için gözle alırmı bu?
- Ya neden gelir dünyaya insan, ene göbek sırsın daire mi?
- Nasıl bulunur gömüler, aranmadan?

«Şu boş lâfa bak!» dersiniz ama, etmevin, evlemevin, derim ben de size, Nansen dudak büksaydı bu ne adı kahrdı Fram (*) in buzun, ne sanı.

Yenileştiren: A. KADIR

(*) Nansen'in Kutup yolculuğunda kullandığı gemi.

OKUYAN BİR İŞÇİNİN DÜŞÜNDÜKLERİ

Yedi kapı Teb şehrinin kimler kurdu?
Kiralların adı geçiyor kitaplarda.
Kiralların sürüklendi o dağ kaya parçalarını?
Ya kaç kez yıkılan Babil!

Kimler kurdu her seferinde, yeniden?
Altın parıltıları içinde Lima'da
Hangi evlerde yaşardı yapı işçiler?
Çin seddi tamamlandı aksam
Nereye gittiler duvar örütüler?
Zafer anılarından geçilmeyen Roma'da.
Kimler öfki onları?
Kimlerdi dize getirdikleri,
Kahraman geçen imparatorların?
Adına türküler yakılan Bizans'ta
Hep saraylarda mı yaşırdı insanlar?
Efsanemi Atlantis gömüldürken sulara,
Boğulanlar uluyarak seslendi kölelerine.

Genç İskender Hindistan'ı bastı,
Tek başına mı?
Sezar Galya'ya saldırırken,
Hıç değilse bir açısı da mı yoktu?
Ağladı İspanyol Filip filosu baturulmaya,
Demek, ağlamadı başka hiç kimse?
II. Frederik Yedili savaşlarını kazandı,
Khm kazandı ondan başka?

Nereye baksan bir zafer,
Kim düzenledi bu zafer şölenlerini?
Her on yılda bir büyük adam,
Peki, kimler çıktı ceremeyi?

Tarih diye okutulan bunca olay,
Bunca soru.

Bertolt Brecht'ten Ülkün Tansel

DEV CEKİLİŞ

GENE ÜSTÜ MİLYON

60 Apartman Dairesi -
5 adet 100.000 lira - 10
adet 50.000 lira - 50 adet
10.000 lira - 100 adet
5.000 lira - 500 adet
1.000 lira - ayrıca 15.000
adet 100 lira.

TÜRKİYE

BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

Türkiye ve Türk halkı, tarihinin hiç bir aşamasında böylesine bir bunalım içine yuvanlanmamıştır. Olaylara, insanların davranışlarına, fikir kavgası adı altındaki tepişmelere bakınca tarihi sorumluluğu duygusunu içinde yaşayanlar bir ürküntüye kapılmışaları mümkün değildir. Bir vikiş, bir dağlış, bir çözülsüz dram oynanıyor sanki.. İnsanların konuşmaları, karşılıklı suçlamaları her gün biraz daha kesinleşiyor..

İlk bakışta Türkiye yeni bir seçim yarışmasına girmiş görünüyor. Gerçekte ise bu bir savaştır; ve belki de tarihimizin anlam bakımından en önemli bir savaşıdır; altından ne çıkacağının bilmiyoruz.

Türkiye yakını tarihinin bir çok dönemeçlerinde bir takım dis etkiler ueramıştır. Bu dis etkiler, coğu zaman masum bir galet perdesine bürünmüşür. İnsanlar aldatılmıştır. Batılılaşma hareketi, batı usulü rejimlerin şansız ve aldanmaz birer kurtarıcı kalıp gibi düşünülmüşse buna bir örnek olarak verilebilir. Sürekli bir gelişimlik Türk aydını kendi gerçeklerini görmenin akıvomuştur. Fikrin yeni bir fikir geliştirme güçlüğü vitirdiği yerde dialektik olus bir takımı tepkileye, kutuplaşmalara yol açar. İnsanlar kendi «kanaat»larını, kendi inançlarını hakikatin şansızlığı olarak savunurlar. Nitekim «Tanzimat»tan bu yana sürüp gelen fikir akımları ve bu fikirlerin politika üzerindeki etkileri böyle olmuştur. Ve fakat bunların memleketi kurtaramadığını Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devletinin çöküşü ispatlamıştır. Yarım yüzyıla yakın bir zaman içinde döndük dolastık, hemen hemen aynı çoklantı noktasına geldik.

İkinci Mesrutiyetin parti kavgaları devletin yıkısını sadece hızlandırdı. Kurtuluş Savaşı ve verine oturtulanmis olan Atatürk Türküsü bu yıkısta bir duraklama degesi olarak görünyor. O glinden bu yana olaylar bir açıdan lehimiz, bir açıdan da aleyhimizde islemiştir. Alevhimize islemis cunki, Osmanlı devletinin çokluşu sırasında süregelen siyasi parti kavgaları insanları bilerek ihanete sürüklenemiştir. Esasen çoklantının nedenleri de bu parti kavgalarından gelmemiştir. Bu, batı emperyalizminin bizim düşümüzde vermiş olduğu bir karar idi. Birinci Dünya Savaşı, adı «Hasta Adam» olan Osmanlı devletinin tasfiyesini önceden karartmıştır. Zaferin su veva bu bloktaki neticevi değiştirmeyeceği. Belki yeni bir çekisme ve uzlaşma konusu yapacaktır. Batı dünyası kuruluşu ve gelişmesi bakımından sömürgeciliğe inanır. Nitekim «Tanzimat»tan bu yana iki kuvvetli akım sürekli akım birbirine ile mücadele etmiştir: İlerlicilik ve gericilik.

Bizim gerek sosyal, gerek politik ve gerekse ekonomik kuruluşumuz batıdan tamamiyle avrındır; ve avrı olacaktır. Biz batılı değiliz, batılı avrı bir «insan türü»dür. Bütün sömiree olmuş ülkeler bu gerçeğin üzerine eilmelerse, veni bir sömurge halkasının içine düşmekten kendilerini kurtaramazlar. Bir bakıma yenilik hareketlerimizin tarihi gelişme ve çatışmasını bununla açıklamak mümkündür. Tanzimatın bu yana iki kuvvetli akım sürekli akım birbirine ile mücadele etmiştir: İlerlicilik ve gericilik.

Bu zamana kadar, hattâ bugün de gerici safta bulunanlar su noktasında birlesmektedirler. Batının bilim ve teknigini alım, fakat din, havat ve dünya idealinin almadır. Gericiler bununla batının bir insan türü olduğunu farkeverlordı. Ve fakat gercek bir «ekis» volu bulamadıkları için dine ve onun dünya görüşüne şenivyorlardı. Emperyalizmin ve sömürgeciliğin vakıf tarihinde, İslameci ve Ummetçi akımı temsil edenler tarafından farkedilmiş olmasi üzerinde düşünlücek bir olaydır. Cemaleddin Afagani, Sevh Abdur ebi İslâm düşünürlerivle onların memleketimizde temsilcisi olan Mehmet Akif'in batının emperyalist karakteri üzerinde durmaları bu düşüncemizin vanlı olması üzerinde en açık delildir. Ziya Gökalp de dahil olmak üzere, hic bir Türk düşünür ve ilerici gecinen avdn «İslâm İttihadı» taraftarları kadar bunun bilincinde varmış debillerdır. Ne var ki İslâm İttihadı'ları bu batı emperyalizmine bir «İkinci Hristiyan Haç Seferi»

TEHLİKE ÇANI

Cahit Tanyol

sanılmışlardır. Bunlar aynı zamanda batı uygarlığının üstünlüğünü de farketmişler, bu üstünlüğün nedenlerini iki esasta toplamışlardır. Onlarca batı demek «akıl» ve «çalışma» demekti. Bu iki amaç ise İslâmîyetin temelinde vardi. İslâmîyet ilerlemeye engel bir din değildi. Çünkü akıl idi. Çünkü «çalışma»yı ibadet savıyordu. Böylece İslâmîyetin terakkiye engel bir din olduğunu söyleyenlerin iddialarını廓ütmeye çalışırlar, köri körne batı hayranlığı güdünlere mikadele ettiler.

Bu cereyan içinde reform yapmakla, daha doğrusu İslâmîyeti hurafelerden temizlemekle ve «İslâm İttihadı» ile batı emperyalizme karşı duracağını savıyordu. Bu emperyalizmin temelindeki sosyal, politik ve ekonomik çatışmaları gormek istemişti. Daha doğrusu göremiyordu. Fakat onların bu ideali ne İslâm milletlerini sömurge olmaktan alıkoymu ve ne de Osmanlı devletini yıkılsın durdurdu.

İkinci Dünya Savaşı batı sömürgeciliğinin bir çeşit tasfiyesi oldu. Genel karakteri itibariyle «Milli Kurtuluş Hareketleri» sosyalist yönde gelişmeye başladı. İslâm milletleri ise açıklığı kavuşmuş bir emperyalizm bilincine ve vatandaşına sahip olmuştu. Bir önceki cereyanın (İslâm İttihadlığı), bu yeni kurtuluş hareketinde «islâm sosyalizm» haline çevrildi. Böylece İslâmîyet ile sosyalizm arasında köprüler atılmaya başlandı.

Fakat bu köprü nasıl kurulacaktır? Bu, onları bilime sosyalizmin dışında temeli Kur'a dayanan bir İslâm sosyalizmine mi götürürecek? Yoksas Marksçılığın metod ve prensiplerini İslâmî şekilde vorumlamaya mı?

Öyle sanıvoruz ki er geç prensip itibariyle tek olan sosyalizm İslâm dünyasında uygulanması, İslâm toplumlarının tarihi gerçeklerine yönellek ve sosyalizm deviminin 'ama İslâm kelimesinin konması doğu' toplumlarının batıdan avrı bir kişiliği olduğunu anlamsı taşivacaktır. Böylece, ilerlicilik - gericilik, «sosyalist olmak» - «olmamak» anlamına gelecek ve doğa halkları batılı olmak ve olmamak gülünçlüğünden kendisini kurtarácaktır.

Ne gariptir ki, ikinci Dünya Savaşından sonra doğu dünyasında ve özellikle İslâm milletlerarasında «Milli Kurtuluş Savaşları» ekonomik ve politik bağımsızlığı kendilerine ülkü yapıkları halde, bağımsız iki ülke olan Türkiye, Iran ekonomik ve politik bağımsızlıklarını kaybederek batı emperyalizminin pevki haline gemislerdir. Daha açık bir devimle Asya ve Afrika halkları sömürgeciliğe karşı savaş açıkları bir sırada, biz Atatürk'ün veni kusaklara emanet ettiği fakir ve fakat her bakımdan bağımsız olan ülkeyi gönüllü olarak sömürgecileri dävet etmişlerdir ve şimdiden onların gönüllü olarak savunmasını yapmaktadır. İki yüz yıl vari sömurge haline getirilmiş ve batı emperyalizminin elinde oyuncak ve rekabet konusu olmuş Osmanlı devleti zamanında bile yabancıların iç işlerimize karışmaları daha stırıldı. Ve özellikle bizim iç politikamıza karışmayı akıllarına dahi getirmemişlerdir. Ne Sultan Aziz'in divaneliklerine dışardan bir etkile son verilmiş, ne de Abdülhamid'in tahta çıkarılması veya indirilmesi herhangi bir dis baskısı ile olmuştur. Devletin kendi iç politikasına yabancıların karışması ve istedikleri kimseleleri vezir yapması veya bir padışa indirip diğerini çıkarması Osmanlı geleneginde yoktur. Hattâ Mütareke villarını bile bunun dışında tutmamak gereklidir.

Gericisi Sultan Hamid'in Rus politikasına taraftar veziri olduğu gibi, İneiliz politikasına taraftar veziri de vardi. Dünya politikasında esen rüzgara eore padışa bunlardan birini kullanırdı. Ama unutmayın ki kullanan Türk padışa idi.

Osmanlı vezirleri yabancılarından rüvet alır, ama yabancılarla iş ortaklığını girismelerdi. Hele yabancılarla iş ortaklıği suretiyle devleti zaptetmeye kalkmak Abdülhamid'in en mütekip vezirlerinin dahi aklından geçmezdi. İkinci Dünya Savaşına kadar bu gelenek devam etti. Çok partili hayatı girl

simiz, halk oyunun sıvası otoriteyi belirlemesi, Türkiye Cumhuriyetinin ilerleme hamlelerini durdurdu. Uzun süren tek parti iktidarı dönüp dolaşır bir memur devleti varamtı. Memur devleti, Osmanlı devlet anlayışının bir devamı idi. Böylece Halk Partisi yalnız kendi kötü idaresinin değil, bütün Osmanlı tarihinin halkla devlet münasebetlerini düzenleyen suçlarını da omuzlarını aldı. Halka teba'a muamelesi yapan bu devlet anlayışı kuruluşuna ektileri bir yöne saptı. Türkiye Cumhuriyetinin asıl vənisi halkçılığa ve devletçiliğe çevrildi. Bugünkü anımlıyla «sosyalizm» idi. Sosyalizm onu milli devlet ilkelere kavusturacaktı. Halkla devletin arası açılmayacaktı. Fakat Kurtulus Savaşından sonra eski Osmanlı kadrosunun devlete hâkim olması bu ülkenin gerçekleşmesini önledi. Osmanlı, halkın dışında bir kadro idi. Gerci halka karşı değil ama, hic bir zaman da halktan yana olmamıştı. Samimi olarak halktan yana olmak da istememişti. Kuruluşu ve alımı olduğu eğitim halkçılığı vaktin dejildi. Gerci Osmanlinin kaynağı halktı. Fakat alımı oldu eitim, açıga vurduğu davranış onu halkın disina atıverdi. Halk Partisi «Osmanlılaştıracak» halkın dışına düşüldü. Osmanlı ile halkın arası açıldı.

İste ikinci Dünya Savaşından sonra çok partili hayat halkın bu tepkisini sömürerek Demokrat Parti iktidara geçirdi. Demokrat Parti, halkın içinde yüzüllerin birikirdiği devlet düşmanlığını harekte getirdi. O kadar ki 1950-1960 yılları arasında bu parti sürekli olarak üç devre iktidarda kaldıgı halde, gerek davranışları ve gerekse evlemleri bakımından sanksi muhalefeteymiş gibi hareket etti. Adnan Menderes hâkimiyetin sorumluları başı olarak halktaki bu devlet düşmanlığının prototipi oldu. Gerci Demokrat Parti arkaya arkaya iktidara geldi. Hükümeti zaptetti ve fakat devleti ele geçiremedi. Devleti ele geçirme önce onu havâsîvetsiz bir hâle getirme çalıstı. 1950 yılina kadar devletin kutsal kaynağı Türkiye Büyük Millet Meclisinde toplanıyordu. Hem de milletvekilleri secimle değil, tâvînle oldu. Meclisin, kisilerin niteliği ile ilgisi olmayan soyut bir otoritesi vardı. Devlet, zaten sovutlaştı, ölçüde etkili olur.

Büyük Millet Meclisinin bir parti meclisi olması, coğu zaman başbakanın duygusal yanlarının dahi kanulaması, bir yılın baskı kanunlarının çıkması, Türkiye Büyük Millet Meclisine olan savgısı azalttı. Daha doorusu Meclis devlet olmaktadır etki, hükümet oldu. Bu çok tehlikeli bir ovundu. Türkiye'de sürekli olarak devlet vîkihordu. Doğu toplumlarında devlet herseydir. Hükümetler devrilir, yıkılır ve fakat devlet dokunulmaz bir kuvvet olarak kalır. Cumhuriyetin önce devleti Osmanlı hanedanı temsil edivordu. Osmanlı vadîşalarının deli olması, sarhos olması devlete samîdeyi kadar zarar vermezdi. Çok güçlü vezirler gelmisti. İstanbul'da bir yılın ayaklanması olmustu. Ne güçlü vezirler saltanatı deşîtmeye akillarından geçermiş ve ne de isvancilar hükümete sahip cıkmaya tesebbüs etmişlerdir. Sokak adamı, sokak adamıdır, devlet adamı devlet adamıdır.

«Osmanlı»nın halk kesiminden bakırhıç, çok, ama çok kusurları vardır. Fakat sosyal sınıfların gelişmediği toplumlarda devlet ömür nadîadır. Bu toplumlar devletsiz vapamazlar. Devlet dağiline çözüller. Bu yüzden «Türkiye Büyük Millet Meclisi» böyle bir devlet anlayışını temsil ediv. Osmanlı hanedanından kalan boşluğu doldurdu. Uzun müddet ben Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçisini bir halk kereti olarak törmüştüm. Mustafa Kemal'in amacını halkı kurtarmak şeklinde yorumlamışım. Gercike ise Mustafa Kemal Anadolu'ya esir olan devleti kurtarmak için zitti. Halk, devleti kurtarmakta ona yardımcı oldu. Yakın tarihimize halk ve devlet kesiminden bakırhıç bu sözde birçok doero vanlar bulunabilir.

İste ikinci Dünya Savaşından sonra demokrasi hareketi sürekli olarak devleti yiprattı.

Osmanlı imparatorluğu, Birinci Dünya Savaşından çıktığu zaman emperyalist devletlerin kararı belliidi: Devleti parçalamak, vok etmek. Sevr anlaşması bunun tabii bir sonucu idi. Bu zamanın kadar imparatorluğun hakimiyeti altında bulunan bütün diğer ülkeler sömürge oldu. Kurtuluş Savaşı yalnız Anadolu'da gerçekleşti. Ve Anadolu halkı sömürge olmadı. Bu sömürge olmayışı Anadolu halkın özel niteliğine bağlamak vanlı olur. Anadolu, etnik grupları ve bu gruplar arasındaki bağlanımların homojen olmadığı bir bölge dir. Öyleken Kurtuluş Savaşını vaptı. Osmanlı devlet bilinci olmasa, Anadolu'yı parçalanmaktan hic bir kuvvet kurtaramazdı. Batı emperyalizmi cozu zaman ve mecbur olmadıkça ordu ile işgal etmez. Orada önce devleti elde etmek ister. Bunu yapamazsa devleti廓ütmeye çalışır. Devleti elde etmek demek onu kafalarda廓ütmek demektir. Bunun için de kendi biçiminde, kendisine inanmış insanlar yetişir.

İkinci Dünya Savaşı emperyalizm için bu şartları memleketimizde hazırladı. Özellikle Amerikanın sömürgeciligi, Avrupa kavimlerin sömürgeciliginde daha ayrı bir nitelik gösteriyordu. Bunu biz bilmeyorduk. Çünkü Amerika ilk defa ikinci Dünya Savaşında kesin olarak dâvâsına karşı çıktı. O zamanın kadar Gilnev Amerika'daki hükümet darbelerini, sarsıntı hâkîmetleri, soyologları, Latin Amerika'nın sosyal yapıyla açıklıydır. Amerika dâvâsına acılinca 150 yıldan beri Güney Amerika'daki hükümet darbelerinin gerisinde Amerikan kapitalistlerinin parmağı olduğu ortaya çıktı. Amerika hâni memleketle mümâsebete girerse, orada bir takım hükümet darbeleri oluyordu. Öyle sanıvoruz ki bu metodu Amerika dünyaya açıldıktan sonra birçok ülkede uyguladı. Ve kışkırtıcı karşı zemineri komünistlikle suçladı.

Amerika bunu çeşitli yardım fonlarıyla yapıyor ve her yardım ettiği ülkede bir taraftarlar grubu kuruyordu. Hic bir memleketi doğrudan doğruya isgal etmiyor. Az gelişmiş ülkelerde yapılan bu yardım o ülkede bir takım insanları, grupları kendi hesabına cahtırmayı hedef tutuyor, mutlu bir azınlık yaratıyor. Hürriyet ve demokrasi taraftarlığı ile de mutlu azınlığı güçlendiriyor, onların dışında kalan halk kötelerini uyarıyor ve gerçek demokrasiyi kurmaya çalışanları de komünistlikle suçlamak için insanların kafalarını yıkıyor, her memlekette sadık adamlar ve gruplar yetiştiriyor. Öyle sanıvoruz ki bugün Türkiye'de böyle bir dram oynamak isteniyor. Bir ülkeyi o ülkenin halkı satmaz. Bir ülkede bir kısım insanlar vicdanlarını, kafalarını yabancı bir devlete bilerek veya bilmeyerek kiraya verir.

Burada Amerikalıları suçlamak istemiyoruz. Onlar kendi ülkelerinin idealilerini gerçekleştirmek isteven namuslu ve iyi niyetli kişilerdir. Bu bakımdan Amerikan alehîti yavnlara vürekten katılmak güç. Bu, asıl suçular bir yana ister hakikatte bir toplumun ana ideallerine hâcum edivolar. Amerikan yardımı verimsiz olmuşsa, bizi borca boğmuşsa bunun suçunu nice onlara yükleyelim. Her memlekete önce kendi kârını, kendi çıkarını düşünür. Asıl budalalık Amerikan işcisinin alın teri ile kazandığı bir parayı tembel, aylak bir zümrenin paylaşmasıdır. Elbette Amerika kendisine en çok yan zümrevi ve rejimi savunacak, geriye zaman dövísecektir. Gerek Amerikan avnularının bir ülkede milletlerin sefat fuhsu içinde, hayat sürdürmelerini 's karşılayacaklarını sanır.

Öyleye hakiki suçuları aramak gerek. Amerikanın yakasına sarılmak dürüst bir hareket savılmaz. Bu onu kendi sisteminin, kendi hedeflerinin dışında bir amaca zorlamak olur.

O halde suçlu ve düşmanımızdır. Bunlar bir kuvvet, bir kadro olmuş, politik eylem kazanmıştır. Kendi eylemleri için her türlü iftira, tertip, santaj silâhlarını kullanarak halkı uyutmayı, uyuturmayı sonuna kadar savunacaklardır. Bu ülkenin halkı ve toplumu aydınları hic bir seyden haber olmam zavallı halkı uyarmak için bütün gâlelerini kullanmazlarsa, yakın geçmişini ihânet, ihtiâs ve kin ile yoðurulmus bir sivası parti mücadeleleri Türk vatansını en büyük tehlikelelerin uğurumuna götürübilebilir.